

Proposamena

2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana

Gizartea elkartzea helburu,
enpatiaren aldeko hautua

2017ko apirilaren 4a
Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia

PRESIDENCIA
Secretaría General
para la Paz y la Convivencia

Aurkibidea

Sarrera

Lehen zatia.

Esparru orokorra

---

1. Diagnostikoa

- 1.1. Bake eta bizikidetzaren prozesuaren bilakaera aurreko legegintzaldian
- 1.2. 2013-2016ko Bake eta Bizikidetzaren Planeko tresnaren ebaluazioa
  - 1.2.1. Tarteko ebaluazioaren kanpo-txostena
  - 1.2.2. Legegintzaldi amaieran Bake eta Bizikidetzaren Planaren balorazioa egiteko kanpo-txostena
  - 1.2.3. Eusko Jaurlaritzaren balorazioa
- 1.3. Testuinguru sozialean izandako aldaketak
  - 1.3.1. Murriztuz doan agenda eta haziz doan agenda
  - 1.3.2. Azterlan soziologikoaren emaitzak
- 1.4. Aldakorra den testuinguru sozialaren gakoak
  - 1.4.1. Indargunea
  - 1.4.2. Arriskua
  - 1.4.3. Aukeratu beharra
- 1.5. Diagnostikoaren ondorioak
  - 1.5.1. Aurrerapausoak, blokeoak eta lehentasunak
  - 1.5.2. Aurreko plana
  - 1.5.3. Plan berria
  - 1.5.4. Egoera berria kontuan hartzea
  - 1.5.5. Printzipio kontua
  - 1.5.6. Funtsezkoena, gizartea elkartzea
  - 1.5.7. Indargune nagusia
  - 1.5.8. Balio erantsiko indargarria
  - 1.5.9. Inflexio-puntua
  - 1.5.10. Gauzak errazten dituen faktorea

2. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren Oinarriak

- 2.1. Oinarri aurre-politikoak
- 2.2. Plan honen zentzuaren batasuna
- 2.3. Helburu estrategikoa eta misioa
- 2.4. Plana egiteko kontuan hartutako egoerak
  - 2.4.1. Iragana Indarkeriaren amaiera antolatua
  - 2.4.2. Oraina. Bizikidetzaren normalizazioa
  - 2.4.3. Etorkizuna. Bizikidetzaren erronka berriak
- 2.5. Erronka sektorial estrategikoak eta helburu nagusiak
  - 2.5.1. Indarkeriaren amaiera antolatua
  - 2.5.2. Iragana argitzea
  - 2.5.3. Biktimak
  - 2.5.4. Memoria
  - 2.5.5. Espetxe-politika
  - 2.5.6. Hezkuntza
  - 2.5.7. Bizikidetzaren eta giza eskubideen kultura
- 2.6. Lan-metodologia
  - 2.6.1. Irizpide gidariak
  - 2.6.2. Jardunbideak
- 2.7. Jarduera-esparruak mugarriztatzea Gogorarekin
  - 2.7.1. Oinarrizko egitura
  - 2.7.2. Jarduera-eremu nagusiak

Bigarren zatia.

Akordiorako tresnak

---

1. Jarrerak

- 1.1. Gure burua orainaldian kokatzeko gutxieneko etiko eta demokratikoak
- 1.2. ETaren amaieraren aurreko jarrera
- 1.3. Iraganaren kontakizuna
- 1.4. Jatorri ezberdinetako urraketan tratamendua
- 1.5. Etorkizunaren lehentasunaren zentzua

2. Elkarrizketarako eta akordiorako proposamenak

- 2.1. Oinarrizko proposamena
- 2.2. Memoriari eta Bizikidetzari buruzko Txostenarekiko konpromisorako proposamena
- 2.3. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planari buruzko Koordinazio Batzorde bat sortzeko proposamena
- 2.4. Aurreko Bake eta Bizikidetzaren Planeko hiru mikro-akordio proposamenen erreferentzia
  - 2.4.1. Iraganaren balorazio partekatua egiteko konpromiso etikoaren proposamena
  - 2.4.2. Orainaldian konfiantza-esparrua lortzeko konpromiso politikoaren proposamena
  - 2.4.3. Etorkizunera begirako gizarte- eta hezkuntza-konpromisoaren proposamena
- 2.5. Akordioa lortzeko abiapuntuak, bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan agertzen ari diren erronken aurrean
  - 2.5.1. Erlijioen eta kulturen arteko bizikidetzaren aurrean, aniztasunaren balioak
  - 2.5.2. Errefuxiatuen krisiaren aurrean, elkartasunaren balioak
  - 2.5.3. Nazioarteko terrorismoaren aurrean, demokraziaren balioak
  - 2.5.4. Gorroto-delituen aurrean, hezkuntzaren balioak

Hirugarren zatia.

Jarduera-plana

I. ardatza. Iragana. Indarkeriaren amaiera antolatua

- 1. ekimenaren fitxa. ETaren armagabetzea eta desegitea
- 2. ekimenaren fitxa. Iraganari buruzko hausnarketa kritikoa
- 3. ekimenaren fitxa. Iragana argitzea

II. ardatza. Oraina. Bizikidetzaren normalizazioa

- 4. ekimenaren fitxa. Biktimak
- 5. ekimenaren fitxa. Memoria
- 6. ekimenaren fitxa. Espetxe-politika

III. ardatza. Etorkizuna. Bizikidetzaren erronka berriak

- 7. ekimenaren fitxa. Aniztasunaren kudeaketa positiboa
- 8. ekimenaren fitxa. Elkartasunaren sustapena
- 9. ekimenaren fitxa. Hezkuntza
- 10. ekimenaren fitxa. Dibulgazioa
- 11. ekimenaren fitxa. Parte-hartzea
- 12. ekimenaren fitxa. Lankidetzaren estrategikoa
- 13. ekimenaren fitxa. Nazioarteko ekintza
- 14. ekimenaren fitxa. Elkarrizketa eta akordioa

IV. ardatza. Zeharkakoa. Kudeaketa eta aurrekontuak

- 15. ekimenaren fitxa. Kudeaketa (koordinazioa, jarraipena eta ebaluazioa)
- 16. ekimenaren fitxa. Aurrekontuaren aurreikuspen xehaketa

Sarrera

I.

2006ko maiatzaren 2an, VII. legegintzaldian, Jaurlaritzaren Gobernu Kontseiluak lehen aldiz onetsi zuen Bake eta Bizikidetzaren Plana. Gobernutik helburu bera lortzera bideratutako ekimenak modu artikulatuan planifikatzeko tresna modura sortu zen plan hori. VII. legegintzaldian, 2007ko abenduaren 26an, Jaurlaritzaren Kontseiluak Bakearen eta Giza Eskubideen aldeko Hezkuntzako Lehen Euskal Plana (2008-2011) onetsi zuen. 2010eko ekainaren 8an, Jaurlaritzaren Gobernu Kontseiluak Bakearen eta Giza Eskubideen aldeko Hezkuntzako Lehen Euskal Planaren Birformulazioa onetsi zuen, IX. legegintzaldiari zegokiona. 2013ko azaroaren 26an, X. legegintzaldian, Jaurlaritzaren Gobernu Kontseiluak 2013-2016rako Bake eta Bizikidetzaren Plana onetsi zuen. Orain, 2017ko martxoan, 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana aurkeztu da, XI. legegintzaldirako.

Ibilbide kronologiko horrek jarraitutasuna erakusten du, beste ezeren gainerik. Gaur pentsatzen duguna ezin da ulertu atzo edo herenegun egin genuena kontuan hartu gabe. Bakearen eta bizikidetzaren eraikuntza ez da zerotik hasten. Guztion lana da, denboran zehar egindakoa, gobernuen, alderdi politikoen, legebiltzar-taldeen eta instituzioen zein eragile sozialen, elkarte-mugimenduen eta herritarren askotariko ekarpen ugariekin. Eraikitze partekatu honetan, biktimen jarrera eta funtsezko ekarpena nabarmendu behar dira. Mendekuzko edozein erreakzio-aukera baztertu egin zuten, eta jasandako sufrimenduaren bidegabekeriaren erantzuna Justizian, ekintza polizialean eta Eskubide Estatuaren instituzioetan konfiantza jarrita bideratu zuten.

Bigarrenik, azken hamar urteotan osaera desberdineko gobernuak, plan estrategikoa tresna modura erabilita, terrorismoaren eta indarkeriaren amaiera lortzeko eta bizikidetzaren, bakearen eta giza eskubideen helburuak lortzeko lan egin dutela frogatzen du. Horrenbestez, jarraitutasuna eta adostasuna antzeman daitezke tresna horren erabilgarritasunaren inguruan.

Dena den, plan horietako bakoitza aldatuz doan testuinguru bat aintzat hartuta taxutu da. Hori dela eta, lehenik eta behin, gaur egungo egoera aintzat hartuta, plan berri baterako beharrezko dagoen planteatu beharra dago. ETAk 2011n iragarri zuen terrorismoa utziko zuela. Bost urte igaro dira azkeneko plana egin zenetik eta plan berri baterako beharrezko justifikatzeko, honako hiru baldintzetako bat bete beharko litzateke.

teke gutxienez: larrialdi-egoera bat edo mehatxu bat egotea, gizartearen lehenetsuneko eskaera izatea edo beharrezkoa den baina amaitu gabe dagoen zeregina dela frogatzea.

Lehenengo baldintzari erreparatuz gero, zorionez ez da larrialdirik edo mehatxurik antzeman, ez baitirudi atzera bueltarik dagoenik. Hala ere, indarkeriaren amaiera antolatua bermatzea euskal gizarteak pairatutako aldi traumatiko bati amaiera emateko modu arduratsu eta prebentiboa da. Bigarren baldintzari erreparatuz gero, gizarteak ez du lehenetsuneko den berariazko eskaerarik egin zentzu horretan. Inkesta guztien arabera, orain euskal gizarteak presazkoa ez den zeregintzat ditu bakea eta bizikidetzaren. Nolanahi ere, garrantzitsuak direla uste du eta asko balioesten dituzte.

Argiago ikusten da hirugarren baldintza. Izan ere, oraindik landu, konpondu edo burutu ez diren zeregin eta arazo garrantzitsuak daude: indarkeriaren amaiera antolatua, ETaren desagerpena, iragana argitzea eta horri buruzko gogoeta kritikoa egitea, biktima guztiei errekonozimendua eta ordaina ematea, memoria, espetxe-politika, bizikidetzaren kultura, giza eskubideen erronka berriak...

Historian zehar eta nazioartean izandako esperientziak indarkeriari amaiera emateko prozesua politika publikoak oinarri hartuta jarraitu eta burutzea gomendatzen du, elkarrekin adiskidetzara bizi garen arte. Iraganeko zauri irekiak ixteko beharrezkoak dira oraindik, ebatzi gabe jarraitzen duten arazoak ebazteko. Horrez gain, etorkizunean horren esperientzia traumatiko eta bidegabeak ez errepikatzen oinarriak ezartzeko obligazioa dugu oraindik.

Isiltasuna gizartearen zauriak tratatzeko modurik okerrera da. Hala ere, trauma belaunaldiz belaunaldi transmititzeko biderik onena da. Gizarteak terrorismoari edo indarkeriari lotutako bizipen bat gaizki asimilatu badu, hainbat modutara berrager daiteke hainbat urteren ostean. Lau urterako den lanerako plana etorkizun hobe izaten laguntzeko beharrezkoa den tresna litzateke, bost urte baino ez baitira igaro ETak indarkeriaren amaiera iragarri zuenetik.

Azken finean, ETaren jarduera armatuaren amaiera aditzera eman ondoren 2011an, 2012-2016 epean, aurrerapen nabariak gertatu dira baterako existentzian, hilketarik eta mehatxurik gabe. Dena den, beharrezkoa izaten jarraitzen du bizikidetzaren normalizazioan lanean jarraitzea, eta egiteke dauden hiru gairi heldu behar zaie: armagabetzearen konfirmazioa eta ETaren behin betiko desegitea, espetxe-politika, eta iraganaren memoria kritikoa.

Testuinguru honetan, Euskadiko erakunde publikoek lankidetzaren prozesu bati ekin behar diote indarkeriaren amaiera ordenatuaren azken helburua lortze aldera, azken urteotan lortutako pluraltasun handieneko adostasunak edukita abiapuntu. Zentzu honetan, Eusko Legebiltzarrean 2012aren uztailan adostutako eta 2013aren martxoaren 22an berretsitako oinarri etikoak berresten ditu Eusko Jaurilaritzak.

Hau oinarri hartuta, 2012-2016 Legegintzaldirako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan hau bultzatzea adostu du, aurreko legegintzaldietan garatutako planei jarraipena ematen diena eta Eusko Legebiltzarreko Memoriaren eta Bizikidetzaren inguruko Ponentzian lortuko diren akordioekin osatuko dena.

II.

Plan hau aurrekoarekin alderatuz gero, honako honen izenburuan bertan desberdintasun garrantzitsua antzeman dezakegu. *Bake eta Bizikidetzaren Plana* izena hartu ordez, *Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana* izena hartu du. Bi arrazoi nagusirengatik eginda aldaketa hori: gizartea aldatuz doa eta planaren xedea egokitu egiten da. Ondorioa litzateke bat: beharrezkoa da aurrerapausoa egitea.

Terrorismoak eta indarkeriak markatutako aldi baten amaierari lotuta dago bakea eta, zorionez, pixkanaka-pixkanaka euskal gizartearen beharrezko izateari uzten ari da. Aldatuz doan eta ziurgabetasunez bete dagoen mundu honetan, euskal gizarteak aurre egin behar die azaleratuz doazen erronkei. Giza eskubideei lotuta dagoen bizikidetzaren xedea erronka horietara hobeto egokitzea da, oraindik gaintzeko dauden erronkak alde batera utzi gabe.

Planaren azpiztitulua ere aldatu da. Aurreko planarena “*gizartea elkartzea helburu*” zen. Plan honetan formulazio hori mantendu da, adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren balio gorenaren lortzeko helburuak

indarrean jarraitzen duelako. Enpatiaren kontzeptua gehitu zaio, helburu hori lortzeko ezagueraz hautatu den oinarri eta aukera modura.

Gizarte demokratikoaren balio gorenaren adierazgarri da *gizartearen elkartzeko* hori: *adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren* adierazgarri, hain zuzen ere. Premisa hori oinarri hartuta taxutu da plan hau eta baldintzatu egiten du lehenengo lerrotik azkeneraino. Enpatiaren aldeko hautua gizartearen elkartzeko helburua lortzeko premisa litzateke. Plan berri honek proposatzen duen aurrerapausoa da, dinamismo sozialarekin batera joango litzatekeena: horren hurbil ez dauden pertsonen lekuan jartzea, gizarteko kideak elkartzeko. Adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren lortzeko egindako esfortzu oro alferrekoa izango da enpatiaren aldeko hautua egiten ez badugu.

Aurreko planarekiko desberdintasun horiek agerian uzten dute Eusko Jaurlaritzak bere jardunean giza eskubideen ikuspuntua modu bateratuan eta sailen artean indartzeko dituen berariazko borondatea eta erabakitasuna. Hain zuzen ere, giza eskubideen ikuspuntu hori indartzeak aldaketak ekarriko ditu gobernuaren beraren egiturari.

Lehenik eta behin, Idazkaritzaren izena aldatu da eta Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusia izena hartu du. Idazkaritza horren barruan sartu dira Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentzia eta errefuxiatuen krisiari erantzuteko koordinazioa.

Horrela, Idazkaritzak Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza, Gogoraren Zuzendaritza eta Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziaren Zuzendaritza hartuko ditu. Idazkaritzak plan estrategiko modura bultzatuko du 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan hau. Bestalde, sailtetako plan modura bultzatuko ditu Gogoraren 2017-2020rako Jarduera-plana eta Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziarentzako 2018-2021erako Plan Gidatzailea.

III.

Helburu horiek aintzat hartuta, hiru atal handitan banatuta dago Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan hau. Esparru Orokorra litzateke lehenengo atala, eta Plana egiteko aintzat hartu den diagnostikoak eta Planaren beraren oinarriek osatzen dute. Bigarren atalaren izenburua *Oinarrizko akordiorako tresnak* da eta bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan adostasuna lortzeko bidea partekatzekeko pentsatutako printzipio eta proposamenen katalogoa ageri da bertan. Planaren hirugarren atala jarduera-planari buruzkoa da. Ekintza zehatz bihurtzen diren 14 ekimen biltzen ditu, operatiboak diren beste bi ekimenekin batera.

Dokumentuaren hirugarren atal hori eta bertan bildutako guztia bereizita baina aldi berean lotuta dauden hiru egoeraren inguruan egituratzen da: indarkeriaren amaiera antolatuekin erlazioatutako hiru ekimen (iragana), bizikidetzaren normalizazioarekin erlazioatutako hiru ekimen (trantsizioa gaur egun), eta bizikidetzarako erronkekin konprometitutako bederatzi ekimen (etorkizuna).

Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honen egitura eta edukia zehazteko orduan, benetan kontuan hartu dira aurreko planaren harira egindako jarraipen- eta ebaluazio-prozesuen emaitzak, eta baita instituzioek, Legebiltzarreko alderdi edo taldeek eta elkarte-sareko eragileek egindako oharrak, kritikak eta ekarpenak ere.

Ildo beretik, plan honetarako egin den kanpo-ebaluaziorako prozesua azpimarratu beharra dago. 2015ean egindako tarteko ebaluazioaren barruan, azterketa-prozesua egin zen eta legegintzaldi amaierako balorazio-txostenarekin osatu da. Dokumentuaren lehenengo ataleko lehen puntuan bildu dira txosten hartako ondorio eta gomendioak. Bai plan hau taxutzeko oinarri modura hartu den diagnostikoa egiteko orduan eta bai jarduera sektorialak garatzeko orduan kontuan hartu diren faktoreen parte dira ondorio eta gomendio horiek.

Aipatutako gomendioei jarraituz, azterlan soziologikoa egin da, kanpo-ebaluazioaren emaitza osatu duena gizarteak bake- eta bizikidetzaren arloaren inguruan egindako balorazioekin. Logikoa den moduan, azterlan horren emaitzan ere hartu dira kontuan. Azterlan soziologikoa horrek euskaldunen artean akordio etiko zabala dagoela baieztatu du eta akordio horrek erreferentzia modura hartu beharreko oinarrizko adostasun soziala osatzen du.

Entzutea berebizikoa da ebaluazio-prozesuan edo honen tankerako plan estrategiko bat egiterakoan. Hori dela eta, dokumentu berri hau proposamen ireki modura aurkeztu da 2017ko apirilaren 4an. Data horretatik aurrera, uztailaren 4ra arte, hiru hilabeteko epea egongo da ekarpenak egiteko eta dokumentuaren edukia-
ren inguruko iritziak alderatzeko, talde parlamentarioen, erakunde sozialen eta herritarren aldetik.

IV.

Arestian adierazi dugun legez, plan hau ez da hutsetik sortu, baizik eta lehenago egin den ibilbidetik eta kokatzen den esparru arautzailetik. Bestalde, planaren edukiari eragiten dion esparru-araudian, hauek dira erreferentzia nagusiak:

- 52/2007 Legea, abenduaren 26koa, gerra zibilean eta diktaduran jazarpena edo indarkeria jasan zituztenei eskubideak aitortu eta gehitu zizkiena eta beraien aldeko neurriak ezarri zituena. (2007ko abenduaren 27ko BOE, 310. zk.)
- 4/2008 Legea, ekainaren 19koa, terrorismoaren biktimei errekonozimendua eta ordaina emateari buruzkoa. (uztailaren 1eko EHAA, 124. zk.) (2011ko irailaren 3ko BOE, 212. zk.)
- 29/2011 Legea, irailaren 22koa, terrorismoaren biktimei errekonozimendu eta babes osoa emateari buruzkoa. (2011ko irailaren 23ko BOE, 229. zk.)
- 107/2012 Dekretua, ekainaren 12koa, 1960. eta 1978. urteen artean Euskal Autonomia Erkidegoan izan zen motibazio politikoko indarkeriaren testuinguruan, giza eskubideak urratu zitzaizkielako sufrimendu bidegabea bizi izan zuten biktimak izendatzeari eta ordaina emateari buruzkoa (2012ko ekainaren 19ko EHAA, 119. zk.)
- 1/2011 Dekretua, urtarrilaren 11koa, Giza Eskubideetarako eta Bakerako Heziketako Kontsulta Kontseilua sortu eta arautu zuen otsailaren 10eko 31/2009 Dekretua aldatu zuena (2011ko urtarrilaren 17ko EHAA, 10. zk.)
- 55/2010 Dekretua, otsailaren 23koa, Terrorismoaren Biktimen Partaidetza Kontseilua arautu zuena.
- 4/2014 Legea, azaroaren 27koa, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortu zuena (2014ko abenduaren 22ko EHAA, 230. zk.)
- 75/2016 Dekretua, maiatzaren 17koa, Terrorismoaren Biktimen Partaidetzarako Euskal Kontseiluarena (2016ko maiatzaren 20ko EHAA, 95. zk.)
- 12/2016 Legea, uztailaren 28koa, Euskal Autonomia Erkidegoan 1978 eta 1999 bitartean arrazoi politikoengatiko indarkeriaren ondorioz giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimei errekonozimendua eta ordaina emateari buruzkoa (2016ko abuztuaren 10eko EHAA, 151. zk.)
- 415/2013 Dekretua, irailaren 24koa, memoria historikoaren berreskurapena, bakea, bizikidetzeta eta giza eskubideak jorratzen dituzten proiektuetarako diru-laguntzak arautzeko dena (2013ko irailaren 30eko EHAA, 186. zk.)
- 5/2016 Dekretua, urtarrilaren 26koa, terrorismoaren biktimei arreta, elkartasuna eta babesa eskaintzea bultzatzen duten elkarreentzako eta erakundeentzako laguntzak arautzen dituena (2016ko otsailaren 1eko EHAA, 20. zk.)

Lehen zatia

Esparru orokorra

---

1. Diagnostikoa

Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honen diagnostikoaren edukia osatzeko, hiru erreferentzia hartu dira kontuan: aurreko legegintzaldian zehar bake- eta bizikidetzaprozesuak izandako bilakaera, aurreko Bake eta Bizikidetz Planeko tresnaren ebaluazioa eta testuinguru sozialean izandako aldaketaren analisia.

1.1. Bake eta bizikidetzaprozesuaren bilakaera aurreko legegintzaldian

ETAk 2011ko irailean iragarri zuen terrorismoaren behin betiko amaiera. Horren ostean, bizikidetzaren normalizazioan izandako aurrerapen sozial handiak eta indarkeriaren behin betiko amaiera antolatua lortzeko izandako blokeoak markatu dute 2012-2016 legegintzaldia. Bakearen sendotzea gizarte mailan bere ideiangatik inork mehatxurik sentituko ez zuen errealitate gisa ulertua izan zen bitartean, eremu instituzionalean eta alderdien artean akordioak lortzeko aurrerapenak oso eskasak izan ziren.

Horrela, paradoxa bat ematen da. ETAk hiltzen zuenean, terrorismoaren amaierarako adostasun erabakiorrak posibleak izan ziren bitartean, ezinezkoak izan ziren bizikidetzara iristeko ETAk hiltzeari utzi zionean. Eusko Jaurlaritzatik bultzatutako ekimenak ez zuten alderdien beharrezko babesik eduki ez eta, zenbait kasuetan, ekimen horiek zuzenduta egongo liratekeen kolektiboen erabakien laguntzarik ere.

Hori horrela izan arren, Bake eta Giza Eskubideen Plana garatu zen eta egitasmo estrategiko eta partekatuak sendotu ziren, esate baterako, Gogora Institutuaren sorrera, Biktimen 12/2016 Legea edo giza eskubideen urraketari buruzko txostenen garapena, bizikidetzara iristeko zoruaren parte izan behar duten biktimen errealitateak eta testigantzak modu ukaezinean eta oraindik osatugabeen ezagutzen lagundu dutenak.

Leggegintzaldi hasieratik, ETAk iragarritako terrorismoaren behin betiko amaiera bermatzen duten datuak sendotu dira. Bake eta bizikidetzaren arloan egoerak ez du okerrera egin; are gehiago, aurrera egin du eta oraindik hobetzeko tarte du. Dena den, prozesua nahi baino mantsoago aurrera egiten ari dela pentsatzen du, oro har, gizarteak.

Aurreko legegintzaldian, ETAk armagabetze-prozesuan izandako paralsiak, espetxe-arloko legezko bi-deetan izandakoak edo iraganari buruzko hausnarketa kritikoa izandakoak, Espainiako gobernua euskal erakundeekin batera armagabetzearen edo espetxe-politikaren tankerako gai estrategikoetan adostasuna lortzeko duen borondaterik ezarekin batera, frustrazioa eragin dute, ez delako nahi beste aurrera egin.

Testuinguru honetan, euskal gizarteak armak utzi eta behin betiko desagertu dadila eskatzen dio ETARI. Aktore politikoei eta instituzionalei indarkeriaren amaiera antolatua eta bizikidetzaren printzipio berritzailea sustatu ditzaten eskatzen du. Gizartearen jarrera horrek funtzio traktore geldiezina betetzen du trantsizio horretan.

Ondorio gisa, eta azken lau urteotan gertatutakoa laburbiltzeko, honako bi esparru hauen arteko be-reizketa egitea komeni da: indarkeriaren amaiera eta bizikidetzaren normalizazioa. Indarkeriaren amaiera antolatua behin betikoa dela baieztatu da, egoeraren diagnostikoak hiru alderdiren inguruan (armagabetzea, espetxe-politika eta iraganaren inguruko hausnarketa kritikoa) nolabaiteko blokeoa islatzen badu ere. Bizikidetzaren normalizazioan, bizikidetzaren errealitate bat ekarri behar duen baterako existentzian aurrerabide handia izan dela eta gizarte asko identifikatu dela islatzen du egoeraren diagnostikoak.

1.2. 2013-2016ko Bake eta Bizikidetz Planeko tresnaren ebaluazioa

Aurreko Bake eta Bizikidetz Planak ezarri zuen planean bildutako ekimenen betetze-mailaren eten-gabeko jarraipena egin behar zela, sei hilean behin egin beharreko txostenen bitartez. Horrez gain, kanpo-ebaluaziorako prozesu bikoitza egin behar zela ezarri zuen, planaren erdia garatu ondoren eta lege-gintzaldi amaieran. Roberto Toscano, Covadonga Morales, Jesús A. Núñez eta Francisco Rey adituei

agindu zitzaizen kanpo-ebaluazio bikoitz hori eta IECAHren laguntza izan zuten (Gatazkei eta Ekintza Humanitarioari buruzko Ikasketen Institutua, "Instituto de Estudios sobre Conflictos y Acción Humanitaria" gaztelaniaz).

1.2.1. Tarteko ebaluazioaren kanpo-txostena (<https://goo.gl/XocOUq>)

2015eko udaberrian egin zen tarteko ebaluazio-txostenak Bake eta Bizikidetzaren balorazio ona egin zuen oro har. Haren laburpen exekutiboan honako hau dio, literalki:

«Laburbilduz, Plana orokorra, beharrezkoa, anbizio handikoa (baina errealista) eta orekatua da. *Planaren ikuspuntua eta xedea argi geratzen dira, sakonki arrazoitzen dira eta ekimen bakoitzak zehaztasun maila ezin hobea du. Dena den, Plana egungo euskal gizarteak eta politikak har dezakeenaren aurretik doa eta horrek sor dezake alde garrantzitsu bat lortu nahi denaren eta epe laburrean denon artean lor dezakegunaren artean. Hala ere, gida bat ezartzen du konfiantzan oinarrituta eta oraingo desadostasunak abiapuntu hartuta aurrera egiteko prest dauden guztiarentzat.*»

Ebaluazio-txosten hori azken fasean Bake eta Bizikidetzaren Planaren ezarpena hobetzera zuzendurik dauden gomendioen atal batekin amaitzen da.

Gomendio orokorren laburpena

- Lehena. Dimentsio etikoari lehen planoan eusten jarraitzea, betiere indarkeriaren bidegabekeria aitortuz.
- Bigarrena. Egoeren azterketa txertatzea eta Planak dituen helburuak kudeatzeko behin-behineko horizontea handitzea.
- Hirugarrena. Akordioa galarazten duten "konfort-guneetatik" irteteko gonbidapena egin eta elkarrizketarako eta adostasunerako foroen sorrera azpimarratzea, batzorde txostengilearen kasuan bezala.
- Laugarrena. Honako gai sentikor hauetan adostasun gehiago lortzea:

- (1) autokritika topagune gisa;
  - (2) indarkeriak eragindako sektore guztienganako enpatia-keinueetan oinarritutako politika;
  - (3) aitortu gabeko biktimak kontuan hartuko dituen lege berri bat;
  - (4) giza eskubideak sendotzea, bakea eraikitze ardatz gisa;
  - (5) birgizarteratze-politikak;
  - (6) aktore sozial gehiago txertatzea;
  - (7) gizarte eta hezkuntza arloko alderdiak sendotzea;
- eta (8) genero-ikuspegia txertatzea.

Gomendio zehatzen laburpena

- I. Gure historia berriari buruzko eduki akademikoa duten argitalpenak babestea.
- II. Memoriaren Mapa eta biktima guztien erregistroa osatzea.
- III. KREIk torturaren inguruko ikerketan egindako lana babestea.
- IV. Biktimekiko lan psikosoziala sustatzea.
- V. Presoak gerturatzearen kontua giza esparruan kokatzea.
- VI. Adi-adian gisako esperientziak hezkuntza-esparru guztietara zabaltzea.
- VII. Unibertsitateen parte-hartzea gehiago sustatzea.
- VIII. Euskal historia garaikideari buruzko ikasmateriala sustatzea.
- IX. Bake eta Bizikidetzaren Planaren Aholku Batzordeari beste bultzada bat ematea.

- X. Enpresa-munduaren eginkizunari buruzko hausnarketa egitea.
- XI. Udaletxeekiko eta foru aldundiekiko itunak gehiago bultzatzea.
- XII. Generoaren analisisa zeharka txertatzea (NBEren 1325 Ebazpena).
- XIII. Indarkeriak emakumeengan duen inpaktuari buruzko ikerketa osatzea.
- XIV. Planaren kanpo-komunikaziorako estrategia bat prestatu eta martxan jartzea.

2015eko urrian, Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak legegintzaldi amaieran Bake eta Bizikidetzaren Plana kudeatzeko txostena aurkeztu zuen. Txosten horren bidez lan-programa eguneratu zen, kanpo-ebaluazioan egindako iradokizunak eta proposamenak kontuan hartuta. (<https://goo.gl/XnYTig>)

1.2.2. Legegintzaldi amaieran Bake eta Bizikidetzaren Planaren balorazioa egiteko kanpo-txostena (<https://goo.gl/My3Grr>)

Ondorio orokorren laburpena

2016ko irailean entregatu zen Bake eta Bizikidetzaren Planaren balorazioa egiteko kanpo-txostena. Hona hemen txosten horretan bildutako ondorio orokorren laburpena:

- ETAK indarkeriaren amaiera iragarri zuenetik, funtsezko aldaketak gertatu dira Euskal Herrian. Bake eta Bizikidetzaren Plana tresna errealista izan da, eta aldaketa horiek bultzatzen eta sendotzen lagundu du.
- Horrez gain, agendan gai batzuk sartzen lagundu du, “egungo legeriak babesten ez dituen biktimei aitortza ematea, autokritika egiteko beharra edo bakearen eta giza eskubideen kultura etorkizunerako gakoa delako ikuspuntua”, besteak beste.
- Orain agenda berri beharra dago, herritarrek etorkizunera begira eta giza eskubideekiko ikuspuntua barne hartuta. Izan ere, globalizazio desorekatuaren ondorioei (migrazioak, errefuxiatuak, berdintasunik eza, ingurumena, nazioarteko terrorismoa) gero eta lotuago dago ikuspuntu hori.
- Planak egin beharreko ibilbide guztia egin du ia. Konpondu gabeko arazoak konpontzeko, eragile garrantzitsuek blokeo-egoera gainditu behar dute. Plan berri bat behar da erronka horiei aurre egiteko, erroka horiek eguneratzeko eta errealitate berrira egokitzeko.

Gomendioen laburpena

- I. Bake eta Bizikidetzaren Planaren amaierako ebaluazioa egitea, gizartearen izan duen eragina eta ikasitakoa plan berria taxutzeko oinarri modura hartuta.
- II. Ildo beretik, estudio soziologiko bat egitea, herritarrek aurreko planaren agendaren eta orain diseinatu beharrekoaren inguruan duten iritzia ezagutzeko.
- III. Egiteko dauden zereginak ahaztu gabe, bizikidetzaren normalizatzeko lan egitea, euskal gizartearen aniztasuna eta testuinguru globala kontuan hartuta.
- IV. Biktimei ordaina ematearen, haien aitortzaren eta autokritikaren arloan egindako aurrerapausoen ostean, biktime horien esperientziak barne hartzea eta horietatik ikastea litzateke erronka.
- V. Espetxe-politikaren arloan, benetan gomendagarria litzateke Eusko Jaurlaritzaren Dekretua bultzatzea, justizia leheneratzailean zentratutako espetxe-politikarako dena, hain zuzen ere.
- VI. Kultura- eta hezkuntza-alderdiek ezinbestekoak izan beharko lukete hurrengo planean. Horrez gain, komeni da hezkuntza- eta kultura-eragile gehiagoren parte hartzea bilatzea.
  - Historian zehar gertatutakoa ikastearekin lotu behar da memoria.
  - Giza eskubideen arloko prestakuntza guztion eskubide guztietan eta horien zatiezintasunean sakondu beharra dago.
  - Bizikidetzaren arloko hezkuntza modu positibo eta zabalean landu behar da, enpatiarekin erla-

zionatutako elementuak eta pertsonen errekonozimendua zein haien aniztasunarena gehituz.

VII. Etorkizuneko Planean, datuak biltzea eta generoaren eta adinaren arabera bereiztea lehen-tasunezkoa izan behar da indarkeriaren inpaktu bereizia ezagutu eta aztertzeke.

1.2.3. Eusko Jaurlaritzaren balorazioa

I. 2013-2016ko Bake eta Bizikidetzeta Planaren sustapenari eta kudeaketari esker, lan handia eta integrala egin ahal izan da bakeari eta bizikidetzari eragiten dieten esparru guztietan. Eusko Jaur-laritzaren tankerako gobernu batek blokeo-egoeretan ekiteko dituen aukerak sistematizatu eta egituratzen dituen eredia osatu da horrela. Ekiteko gaitasun handiagoa duten aktoreen ekimenek ezak utzitako hutsunea bete du Bake eta Bizikidetzeta Planak.

II. Planak eragin ona eta positiboa izan du bizikidetzeta normalizatzeko eta gizartea elkartzeko. Oztopoak oztopo, planari esker gizartearekin partekatu ahal izan dugu benetako bake- eta bizikidetzeta-prozesua eraikitzeke egindako ibilbide argia, egitate eta proposamen zehatzetan oinarrituta dagoena. Euskal gi-zarteak asko eta ongi baloratu du Eusko Jaurlaritzaren jarduera-ardatz hori. Herritarrek planarekin izan-dako identifikazio-maila altua izan da eta egindako inkesta bakoitzean ikus dezakegu hori.

III. Lau urte horietan, Bake eta Bizikidetzeta Planaren kudeaketa benetan tresna erabilgarria izan da memoria lantzeko orduan. Iraganari buruzko hausnarketa kritikoa eta autokritika bultzatzea ahalbidetu du etengabe. Terrorismoak eta indarkeriak ekarri dutenari buruzko hausnarketa egite-ko adorerik eza arriskutsua da etorkizunean aurrera egiteko, baina planean bildutako ekimenek memoria kritikoa eraikitzen lagundu dute.

IV. Planaren kudeaketaren mugarririk azpimarragarrienen artean egongo lirake honako hauek:

- Lehendakariak 2015eko ekainean biktimen inguruan egindako autokritika eta AVT elkarte-arekiko lankidetzeta-esparruaren inguruan egindakoa, azken hori terrorismoaren biktimak ba-tzen dituen elkarerik beteranoena eta ordezkaritza gehien duena izanik;
- 2016an Eusko Jaurlaritzak biktimen aitortzarako antolatu zituen hiru ekitaldiak, Donostian (otsailaren 20an, poliziaren erasoaren biktimen omenez; martxoaren 11n, terrorismoaren bikti-men omenez; maiatzaren 14an, frankismoaren biktimen omenez), gure historian lehenengo aldiz lau legebiltzar-talde handien parte-hartzea izan zutenak;
- Biktima guztiei legezko aitortza emateko eman diren pausoak, biktimen aitortzarako legea onestearekin batera, ordura arte ez baitzeuden babestuta;
- Gogoraren sorrera, hots, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuarena, Institutuak berak memoriaren arloko politikak kudeatzeko lortutako zeharkako adostasun za-balarekin batera, eta Memoriaren Plazaren harira egindako jarduerak;
- Horrekin guztiarekin batera, erakunde eskudunen aldetik aintzat hartu ez ziren edo gogoeta au-tokritiko hori pendiente dutenenengatik onartuak izan ez ziren armagabetzeko, espetxe-politika aldatzeko eta presoak gizarteratzeko edota autokritikarako egindako proposamenak nabar-mendu beharra dago. Izan ere, hurrengo legegintzaldian arlo horietan egin beharreko lanerako oinarri sendoa osatzen dute. Proposamen horiek akordioetara zabalik jarraitzen dute, euskal alderdien artean zein Espainiako Gobernuarekin, batez ere espetxe-politikaren esparruan.

1.3. Testuinguru sozialean izandako aldaketak

Maila guztietan aldaketak dituen mundu eta garai batean bizi gara. Aurreikusteko zailak diren eralda-ketak dira. Instituzioen, politikaren, gizartearen, ekonomiaren, belaunaldien, migrazioen eta abarren kri-siak bizi ditugu. Ez gara isolatuta bizi, elkarrekin erlazionatuta baizik. Arazoak eta erronkak zeharkakoak dira eta tximeleta efektua gertatzen da sarritan. Euskadin indarkeriaz eta terrorismoz betetako garai ilun eta traumatiko batetik atera berri gara, hainbat hamarkadaren ostean. Sufrimenduak eta bidegabeke-riak utzitako zauri ugari daude oraindik, sendatu beharrekoak. Aldi berean, krisialdi ekonomiko larria bizi dugu, aldatuz doan gizarte honetan eta eraldaketa-prozesu sakon eta ezezaguna bizi duen mundu honetan. Hori guztia gurutzatu egiten da eta testuinguru sozial berria sortzen da.

1.3.1. Murriztuz doan agenda eta haziz doan agenda

Egoera aldatuz doa eta horrek eragin zuzena izan du gizarteak berandu iritsi zen eta oso astiro doan bake prozesuarekiko duen iritzian. ETAk indarkeriaren amaiera iragarri ostean egindako bakearen aldeko aldarrikapenak “zahartze” prozesu azkarra pairatu du. Gazteriarengan nabaritu da batez ere, egin gabe geratutakoa iraganeko gauza dela eta iragan hori gero eta azkarrago urrunduz doala uste baitute.

Eraldatuz doan mundu honetan, gizarteak bizikidetzaren normalizazioan egindako aurrerapausoek eta paradigma aldaketek anakroniko bilakatu dute geldirik zegoen hori. Horixe da testuinguru sozialean gertatzen ari den aldaketa aztertzeo hipotesi nagusia.

Orain gizarteak antzinako zeregin modura dauka indarkeriaren amaieraren kudeaketa eta hiru dira konpondu gabe geratu diren arazoak: (I) ETA armagabetu eta desegitea, (II) espetxe-politika aldatzea, eta (III) iraganari buruzko hausnarketa kritikoa egitea. 2011tik igaro diren bost urte hauetan, atzeratutako helburu horiek urruneko eta iraganeko erreferentzia bilakatu dira, objektiboki garrantzitsuak badira ere.

Paraleloki, bai mundu globalizatuan eta bai gure tokiko esparruan, XXI. mendeko errealitatera egoitzen diren kezka biltzen dituen agenda berri bat sortu da. Azaleratzen ari diren eztabaidak dira, aniztasuna, elkartasuna, bizikidetzak eta hezkuntza bezalako balioen kudeaketarekin zerikusia dutenak, eta benetako errealitateetan gauzatzen direnak, hala nola errefuxiatuak, migrazioak, erlijio- eta kultura-aniztasuna, bazterkeria- eta injustizia-forma berriak, edota nazioarteko terrorismoaren edo gerraren mehatxuentzako erantzunak.

Azaleratzen ari diren errealitate horiek ezin dira diskurtso irmo baten zoru finkoan ezarri. Lur labainkorrean mugitzen dira, momentura arte eztabaiaezintzat genituen printzipioak zalantzan jartzen dituzten jarreraren arteko hainbat eztabaia eragin dituzte eta horrek oinarritzko balio, eskubide eta askatasunen inguruko kontsiderazioari eragiten dio.

1.3.2. Azterlan soziologikoaren emaitzak (<https://goo.gl/Oe2tR8>)

“Legegintzaldi amaieran 2013-2016ko Bake eta Bizikidetzaren Planaren balorazioa egiteko kanpo-txostena” izenekoaren berariazko gomendioetako bati jaramon eginez, Lehendakariaren Prospekzio Soziologikoen Kabineteak inkesta bat egin zuen herritarrek aurreko legegintzaldiko planaren ardatzen inguruan duten iritzia eta orain onetsi beharreko planaren ardatzen inguruan dutena ezagutzeko.

Informazioa 2016ko azaroaren 9tik eta 11ra bitartean bildu zen. Prospekzio Soziologikoen Kabinetearen webgunean aurki daiteke txosten osoa. Inkesta horretatik atera beharreko hamar ondorioen laburpena eskaini da jarraian. Hiru ataletan banatuta daude: egoeraren diagnostikoa, lehenetasuneko pausoak eta planaren balorazioa.

A. Herritarrek egoeraren diagnostikoaren inguruan duten iritzia

I. Bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan kezka sozial berriak agertu dira. Biztanleen % 72k diotenez, oso kezkatuta daude nazioarteko terrorismoa eta gerrak direla-eta, % 62 kezkatuta daude Euskadiko bake-prozesua eta bizikidetzak direla-eta, eta arraza eta erlijio desberdinetako pertsonen arteko bizikidetzak kezkatzen ditu % 31.

II. Bakea presa gutxiago duen baina oso garrantzitsua den kontua dela uste dute. Biztanleriaren % 52k dioenez, oso edo nahiko interesatuta daude Euskadin bake-egoera garatzen ari den moduagatik. Gai horrekiko interesa pixka bat murriztuz joan da 1999. urteaz geroztik egindako neurketen arabera.

III. Hiru oztopo daude oraindik: adostasun politikorik eza, espetxe-politika eta ETAREN armagabetzea edo desegitea. Honako hauek dira behin betiko bakea lortzeko dauden oztopo nagusiak: alderdi politikoak ez dira haien artean ados jartzeko gai izan (% 38) eta Espainiako gobernuak ez du presoen egoera hobetzeko aurrerapausorik egin (% 36). Hirugarren oztopo modura, ETAk ez dituela armak utzi eta ez dela desegin aipatu da (% 18).

IV. Gizarteak lau lehenetasun daudela azpimarratu du: alderdien arteko adostasuna lortzea, presoak hurbiltzea, ETA armagabetu eta desegitea eta egindako kaltearen inguruko au-

tokritika egitea. Epe laburrean prozesu honetan aurrera egitea ahalbidetuko luketen pausoak lirarteke indar politiko guztien arteko adostasuna lortzea (% 39), presoak hurbiltzea (% 24), ETA armagabetu eta desegitea (% 19) eta egindako kaltearen inguruko autokritika egitea (% 11).

B. Herritarrek orain eman beharreko pauso nagusien inguruan duten iritzia

V. ETA desegin egin behar da eta armak utzi behar ditu. ETAk emandako pausoak nahikoa izan ote diren galdetu ondoren, biztanleriaren % 49k uste du ezinbestekoa dela ETA oraintxe armagabetu eta desegitea, Espainiako gobernuak egiten duenaren zain egon gabe; bestalde, biztanleriaren % 36k uste du ETAk emandako pausoak nahikoa izan direla eta orain Espainiako gobernuaren txanda dela.

VI. Espainiako gobernuak bake eta bizikidetzaren politika adostu behar du Eusko Jaurlaritzarekin. Euskaldun gehienek iritziz (% 92), Espainiako gobernuak bake eta bizikidetzaren politika adostu beharko luke Eusko Jaurlaritzarekin.

VII. Espetxe- eta gizarteratze-politika berria behar da, Euskadiko espetxeen eskumena baliatuz.

- Euskaldun gehienak oso kritikoak dira Espainiako gobernuaren espetxe-politikarekin; % 9k baino ez dute ondo baloratzen, % 55ek gaizki baloratu dute eta % 16k ez ondo, ez gaizki. % 14k ez dute inoiz entzun eta % 6k ez dute erantzun.
- Herritarren % 81ren ustez, Espainiako gobernuak ETako presoak gizarteratzeko lana erraztu beharko luke, legezketasunaren mugen baitan.
- Espetxeen eskumenaren arloan, herritarren % 75ek uste dute eskumen hori Euskadira ekarri beharko litzatekeela, hori aurreikusten baitu Gernikako Estatutuak. Herritarren % 9 bakarrik ez daude ados eskumenaren eskualdaketa horrekin.

VIII. Indar guztiek osatutako mahai batek balio estrategikoa eta lehentasunezkoa du. Herritarren aburuz, oso garrantzitsua da legegintzaldi honetan Eusko Legebiltzarrean bakeari eta bizikidetzari buruzko mahaia sortzea, indar-politiko guztien parte-hartzearekin. Herritarrek 8,2 puntu eman dizkiote horri, 0tik 10era bitarteko eskalan.

C. Herritarrek Bake eta Bizikidetzaren Planaren inguruan duten iritzia

IX. 2013-16ko Bake eta Bizikidetzaren Planaren edukiarekiko sintonia soziala. Euskaldunek Bake eta Bizikidetzaren Planarekiko duten adostasun maila oso altua da: biztanleen % 53 ados daude eta % 7 bakarrik ez daude ados; % 3k ez dute ez adostasunaren, ez desadostasunaren alde egin eta % 30ek ez dute Plana ezagutzen.

Planaren helburu espezifiko batzuk aipatu ondoren, 10etik 9 inguru ados daude Planak helburu horiek betetzeko egin beharrekoarekin. Helburu horien aldeko iritzia zabalagoa da 2014koarekin alderatuz gero:

- "Euskal Herriko ideologia politiko guztien arteko bizikidetzaren sustatzea", gizarteratzearen babesa % 88koa izatetik % 95koa izatera pasatu da.
- "Estatuaren eta poliziaren indarkeria pairatu zuten pertsonen ere biktime-izaera aitortzea", gizarteratzearen babesa % 80koa izan zen 2014an eta % 93koa 2016an.
- "Terrorismoaren biktimei aitortza eta ordaina emateko lana osatzea", babesa % 78koa izatetik % 92koa izatera pasatu da.
- "Iraganaren irakurketa kritiko egitea, guztiok ados egoteko modukoa", babesa % 74koa izatetik % 86koa izatera pasatu da.
- Bestalde, inkestan parte hartu duten pertsonen % 89k uste dute egokia dela Eusko Jaurlaritzak ETA armagabetezko prozesuan parte hartzea.
- Eusko Jaurlaritzak biktimeen arloan duen politikaren inguruan galdetuta, inkestan parte hartu dutenen % 37k uste dute ondo ari dela, % 5ek gaizki ari dela, % 30ek ez ondo, ez txarto, eta

% 21ek ez dute inoiz entzun. Hala ere, euskaldunen % 74k modu positiboan baloratu dute Eusko Jaurlaritzak autokritika egin izana eta iraganean instituzioek biktimei arreta gehiago eskaini behar zietela aitortu izana.

X. Plan berri bat bultzatzeko aukerak babes maila handia izan du. % 89aren aburuz, legegintzaldi honetan bizikidetzaren plan berri bat bultzatu beharko litzateke, aurrekoari jarraipena emango liokeena.

Inkesta honen emaitzek gizartearen gehiengoaren borondatea erakusten dute eta terrorismoa behin betiko amaitzeko eta adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren normalizatzeko ibilbide-orrria osatzeaz gain, gizartearen elkartzeko espazio etikoa irudikatzen dute, etorkizunaren aldeko apustua sendotzen duena.

Aurreko Bake eta Bizikidetzaren Plana gizartearen sentimen hori aintzat hartuta egin zen. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan berri hau egiteko, diagnostiko sozial hori eta euskaldunen lehentasun nagusiak hartu dira kontuan. Gizartearen eta instituzioen bat-etortze horrek ezinbesteko balioa du Euskadiko bizikidetzaren proiektuak atzera bueltarik izan ez dezan eta bideragarria izan dadin.

1.4. Aldakorra den testuinguru sozialaren gakoak

Aurrera begira, gizartearen gertatzen ari diren aldaketek eta eraldaketek oztopoak eta aukerak eskainiko dizkigute, logikoa denez. Eusko Jaurlaritzaren iritziz, honako hauek dira gizarte-errealitate aldakorren gako nagusiak, labur-labur. Bada indargune bat, bada arrisku bat, eta bada aukeratu beharra ere.

1.4.1. Indargunea

ETAren amaieraren iragarpena heldu baino hainbat urte lehenagotik euskal gizartearen aurrera egin da zegoen indarkeriaren amaieran eta bizikidetzaren normalizazioan. Jendea beste era batera bizi eta elkarbizi zen egunero, eta indarkeria anakronismo bihurtuta zegoen, errealitatearekin bateraezina zena. Zailtasunak zailtasun, gizarteak ez zuen etsi eta ez du etsitzen elkarrekin adiskidetu eta normaltasunez bizitzeko. Horixe izan zen eta horixe da bakeak duen indargunerik handiena, horixe da terrorismoa eta indarkeria berriro ez itzultzeko bermerik onena. Era berean, ziurgabetasunez betetako etorkizunari aurre egiteko indargunerik handiena da. Euskal gizarteak elkarrekin adiskidetu eta normaltasunez bizitzeko duen gogo hori indargunea da, agertuz doazen erronkei aurrera egiteko indartu beharra dagoena.

1.4.2. Arriskua

Euskal gizartearen etorkizunera begira zegoen lehendik, eta orain ere halaxe dago. Bultzatzen ikaragarria da hori bakea eta bizikidetzaren bermatzeko. Euskal gizartearen aldaketan aurretik doa, eta, horrela, aldaketok bultzatu ere egiten ditu. Baina indar horrek arrisku bat ere badu berekin: erabat etorkizunak zer ekarriko begira bizitzea, iraganean bizi izandakoa ebaluatzeaz ahaztuta edo. Horregatik, azken lau urteotan, politika publikoek elkarbizitza eta oroimen kritikoa aldeko proiektu bat sustatu dute. Etorkizunera begira ere horrelaxe jokatu beharra daukagu.

1.4.3. Aukeratu beharra

Errefuxiatuak, migrazioak, erlijio- edo kultura-aniztasuna, bazterkeria- eta bidegabekeria-modu berriak, gorroto-delituak, nazioarteko terrorismoaren mehatxuari erantzun beharra edo gerra; hori dena badator, eta giza eskubideekin dauka zerikusia. Eztabaida global horrek dakarren bidegurutzearen zera hori era bat baino gehiagotara adieraz daiteke: ireki ala itxi, indibidualismoa ala elkartasuna. Norantz nahi dugu aurrera egin? Gizarte solidario eta irekia nahi dugu; ala gizarte bere baitara itxia, indibidualismoa eta egoismoa dituen elkarbizitzaren josi-hari. Gaur, XXI. mendeko Europan, gobernu giza eskubideetara eta printzipio demokratikoetara lotuta egotea nahi badugu, halako bizikidetzarako plan bat sustatzea nahi badugu, ezin dugu aukeraketa estrategiko hori ahaztu.

1.5. Diagnostikoaren ondorioak

1.5.1. Aurrerapausoak, blokeoak eta lehentasunak

Azken lau urteotan bizikidetzaren bete finkatzeko borondatea sendotu da gizartean. Orain badakigu indarkeriaren amaiera betiko dela, baina, amaiera antolatuz ari garelarik, badira, hala ere, hiru gauza hortxe blokeatuta: ETAREN armagabetzea eta desegitea, espetxe-politika eta iraganari buruzko gogoeta kritikoa. Horiez gain, politika-arloko defizit nagusia denok batera lan egiteko espazio baten falta izan da. Orain, lau gako horiek dira lehentasunik handienak.

1.5.2. Aurreko plana

2013-2016ko Bake eta Bizikidetzaren Plana sustatzea eta kudeatzea normalizazioan eta gizartea elkarren laguntzeko ahaleginean errefortzu bat izan da. Erabileen ekimen ezaren ordez, ekiteko ahalmen handiagoa ekartzen saiatu da. Lan-tresna bat izan da bizikidetzaren eta oroimen kritikoa sustatzeko, eta euskal gizarteak ondo iritzi dio.

1.5.3. Beste plan bat

Beste plan bat behar da, egiteko dagoenari, aldi baterako denari eta badatorrenari erantzuna emateko. XI. legegintzaldian ere bada plan estrategikoa baten tresna-premia, iraganak utzitako eginkizunei heltzeko, eta misioa gaur egungo errealitateara eguneratzeko eta gizartera egokitzeko. Izan ere, etorkizunera begiratzeko paradigmatikak eta erreferentziak aldatzen ari dira.

1.5.4. Egoera berria kontuan hartzea

Plan berriak kontuan hartu behar du testuinguru sozialean zein nazioartean gertatzen ari den aldaketa handia. Jardueren ardatza *bakea eta bizikidetzaren* izateko *bakea eta giza eskubideak* izatera pasatu da. Lehenengo ardatz horrek iragana islatzen du, iraganeko beharrezkoa izan zelako bakea lortzea, bizikidetzaren normalizatu ahal izateko. Bigarren ardatzak garai berri bat islatzen du. Indarkeriaren amaiera antolatua lortzeko prozesuari amaiera emateaz gain, beharrezkoa da eraldatuz doan mundu honetan agertuz doazen erronkei aurre egitea.

1.5.5. Printzipio kontua

Bizikidetzak dakartzan erronken inguruko eztabaidak lur labainkorrean mugitzen dira. Migrazioei, errefuxiatuei, kulturen edo erlijioen arteko bizikidetzari, gorroto-delituei, nazioarteko terrorismoari, gerreri eta abarri buruzko eztabaidek oinarritzeko eskubide eta askatasunen hierarkia zalantzan jartzen duten eztabaidak dakartzate. Plan berri bat printzipio demokratikorik oinarritzeko oinarri hartuta egiten bada, giza eskubideen eta elkartasunaren balio gorenen aldeko defentsarekin konprometitu egongo da.

1.5.6. Funtsezkoena, gizartea elkartzea

Gizartea elkartzea izan behar da oraindik ere plan berri baten helburu nagusia. Izan ere, elkarbizitza lortzea berez da balio gorena. Eta zer da 2020an espero izatekoa? Ordurako Eusko Jaurlaritzak beharrezko adostasunak artikulatzeko gai izan dela, etenik gabe eta ekinean, gizartea elkartzearen alde; hau da, elkarrekin adiskidetzaren, normaltasunaren eta oroimena galdu gabe bizitzearen alde.

1.5.7. Indargune nagusia

Planaren diseinuak eta kudeaketak kontuan hartu behar dute gizartea elkartzeko indargune nagusia herritarrek direla, eta herritarrek adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren normalizatu aukeratu dutela. Politika publikoek indargune hori indartu eta bultzatu behar dute. Era berean, memoriaren politika publikoaren aldeko apustuarekin osatu behar da, iraganeko ikasitakoaren gomuta atzean utzi duen etorkizuna eraikitzeko arriskua ekidin ahal izateko.

1.5.8. Balio erantsiko indargarria

Bada ideia bat balio handia duena kulturarako, heziketarako eta dibulgaziorako, eta beti hortxe dagoena bizikidetzari, giza eskubideei eta elkartasunari lotutako proiektu ororen azpian: enpatiaren aldeko hautua. Izan ere, bestea eta besteak kontuan hartzen dituen bizikidetzaren-kultura horrexek de-

finitzen ditu enpatiaren aldeko hautuak. Bere baitako ate-leihoak kanpora zabalik dituen eta barruan zein kanpoan elkartasuna erakusteko gaitasuna duen gizartea definitzen du. Euskal gizartea elkarbizitzaz lotua nahi badugu, elkarbizitzan adiskidetzuta eta normalizatuta, enpatiaren aldeko hautua da estratergiarik onena horretarako indargune nagusia sendotzeko.

1.5.9. Inflexio-puntua

Denon artean iraganaren irakurketa kritiko bat egin ez izana da aurreko legegintzaldiaren hutsuneetako bat. Alderdien arteko harreman politikoen arloan, zurrenik gaur egungo testuinguruan horrexek lagunduko luke gehien eta ondoen inflexio-puntu bat sustatzen eta, hala, iraganaren lortzaitez xukun garbitzen eta etorkizuneko ildoetatik abiatzen, ustez aukera gehiago eta hobeagoekin.

1.5.10. Gauzak errazten dituen faktorea

Joan den legegintzaldian izan zen bigarren hutsune bat ere, aurrekoarekin lotua; alegia, ez zela egon alderdi politikoen eta Legebiltzarreko alderdien artean lan egiteko fororik. Horretan badugu zer hobetua legegintzaldi berri honetan, argi eta garbi. Elkarrizketarako eta akordiorako espaziorik gabe, eta iraganaren inguruko hausnarketa kritikorik egin gabe, aurreko puntuan gomendatu duguna, gizarateak aurrera egiten jarraituko du baina politika gauzatuta bakarrik ez da maila guztietan bizikidetzuta sustatzeko garai berri bati hasiera emateko beharrezkoa den inflexio-puntua sortuko.

2. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren oinarriak

Azaldu berri dugun diagnostikoak Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honek oinarritzat hartu beharrezkoa mugatzen du. Hainbat ataletan banatu dira planaren oinarriak: printzipio aurre-politikoak, planaren zentzuaren batasuna, misioa, egoerak, erronka sektorial estratergiakoak, helburu nagusiekin batera, eta azkenik, lan-metodologia.

2.1. Oinarri aurre-politikoak

“2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana. Gizartea elkartzea helburu, enpatiaren aldeko hautua” izeneko plan hau diseinatu, sustatu eta garatzeko bi oinarri hartu dira kontuan, oinarri aurre-politikoak direnak: printzipio etikoa eta printzipio demokratikoa.

•**Printzipio etikoa.** Plan hau gizartea *elkartzeko* proiektu bat da. Giza duintasunaren balio gorena eta duintasun hori lortzeko beharrezkoak diren giza eskubideen defentsa eta sustapena hartzen ditu oinarri, eta baita elkartasunarekiko eta giza eskubideen urraketen biktima izan direnen eskubideekiko konpromisoa ere.

•**Printzipio demokratikoa.** Plan honek printzipio demokratikoarekin duen lotura terrorismoa eta indarkeria forma oro alde batera uzteko konpromisoan islatzen da, eta baita askatasunaren, aniztasunaren, elkarrizketaren, elkartasunaren eta bizikidetzuta adiskidetzuta eta normalizatuaren aldeko konpromisoan ere.

2.2. Helburu estratergiak eta misioa

2013-2016ko Bake eta Bizikidetzuta Planak eta 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak helburu estratergiak bera dute, honako esaldi honetan laburbiltzen dena: gizartea elkartzea helburu. Formulazio horrek balio gorena bati egiten dio erreferentzia: adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren idealera hurbiltzea. Plan honen misioa giza eskubideekiko konpromisoan oinarritutako bizikidetzuta integratu eta integratzailea sustatzea da.

Bai egiteko geratu diren gauzak biltzen dituen agendaren ikuspegitik eta bai zeregin berriak biltzen dituen agendaren ikuspegitik, gizartea elkartzea da funtsezko helburua; adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzuta normalizatuta lortzea, memoriarekin. Elkartasuna eta giza eskubideak dira oinarritzako prin-

tzipioak. Horrek guztiak osatzen du XXI. Mendean bizikidetzaren aldeko kultura sustatzeko oinarritzko materiala. Gizartearen, hezkuntzaren, osasunaren, justiziaren, kulturaren, ekonomiaren eta abarren arloko politika guztien helburua horixe izaten da azken batean: *adiskidetasunean oinarritutako bizikidetz*a posible egiteko eta gizartea elkartzeko baldintzak sortzea.

*Adiskidetasunean oinarritutako bizikidetz*a lortzeko helburuak elkarrekin bizitzeko modu bat deskribatzen du, hiru ezaugarri dituena: gizarte integratzailea, aukeren berdintasunaren alde egiten duen gizartea, eta modu zentzudunean partekatutako arau eta balioen bitartez arazo eta desadostasunei aurre egiteko gai den gizartea. Ez da gatazkarik eta desberdintasunik gabeko gizartea, hori irrealia baita. Gatazka eta desberdintasunak dituen gizartea da, baina gizarteko kideek partekatzen dituzten gutxiengo etiko eta demokratikoak ditu horiei aurre egiteko.

Ezaugarri horiek giza eskubideetan oinarritzen dira nolabait, lotuta baitaude. Diskriminaziorik gabeko bizikidetza integratzaile eta inklusiboa lortzeko erreferentzia unibertsala dira giza eskubideak. Giza eskubideei buruzko 30 artikuluetan berdintasunik ezaren aurrean aukeren berdintasunerako baldintzak bermatu eta lortzera bideratutako 30 erreferentzia ezarri dira. Azken finean, segurtasun osoz esan genezake bizikidetza-esperezia orotan gertatzen diren gatazka kudeatzeko oinarritzko arauak ezartzen dituen erreferentziazko araudia direla giza eskubideak.

Horregatik da plan hau bizikidetzari eta giza eskubideei buruzkoa. Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala da plan hau taxutzeko erreferentzia modura hartu den tresna. Indarkeriaren amaiera lortzeko agendarekin eta bizikidetzarako erronka berriei aurre egiteko sortu den agendarekin zerikusia duen guztia baloratzeko jarraitu beharreko ildo ezartzen dute giza eskubideek. Giza eskubideak ez dira ideia, interes edo aukeraketa baterako tresna modura erabili behar. Giza eskubideak xedaezinak dira.

Azken buruan, plan honen helburu estrategikoa gizartea elkartzea dela diogunean, memoria zainduz elkarrekin bizitzeari egiten diogu erreferentzia, iraganean egin gabe geratu ziren gauzen agendari erreparatzen diogunean, eta bizikidetza solidarioari, azaleratzen ari diren erronkei erreparatzen diegunean. Hori guztia kontuan hartuta, posible izango da gizartea elkartzea. Adiskidetze hori funtsezkoa da bizikidetzarako eta aldi berean, giza eskubideen eta horiek oinarri dituen giza duintasunaren balio gorenaren inguruko adostasunean oinarrituta egongo litzateke bizikidetza.

2.3. Plan honen zentzuaren batasuna

Plan estrategiko bat egitea justifikatzen duen helburu metodologikoa askotariko ekimenak antolatzea da, helburu nagusien, printzipioen eta irizpideen arloan zentzu-batasunak lotutako sistema baten barruan. *Enpatiaren aldeko hautua* esaldian zehaztu da plan honen zentzuaren batasuna. Hona hemen gizarte-politika guztien topagunea: beste pertsona. Errealitatearen tokiko dimentsioa eta dimentsio globala ulertzea, beste pertsona horren existentzia oinarri hartuta.

Norberaren ongizatearen ginetik edo gutxienez horren pare, guztion ongizatea lortzearen garrantzia ulertzen laguntzen duen alde aurreko esperientzia eta kontzeptua da enpatia. Kulturaren, hezkuntzaren eta dibulgazioaren arloetan potentzialtasun handia duen kontzeptua da enpatia, bizikidetzari, giza eskubideei eta elkartasunari lotutako proiektu ororen funtsa baita. Enpatia ez da beste pertsonaren lekuan jartzeko gaitasuna bakarrik, gizakiak beste pertsona batzuegatik kezkatzeko eta haiez arduratzeko duen gaitasuna ere bada.

Plan honetan biktimez hitz egiten dugunean, beharrezkoa da enpatiaren aldeko hautua egitea. Era berean, gerrek eragindako errefuxiatuez edo memoriaz hitz egiten dugunean, edo iragana argitzeaz edo autokritika egiteaz, edo espetxe-politikaz, edo hezkuntza inklusiboaz, berdintasunaz edo elkartasunaz... beste pertsona batzuen errealitatea da muina kasu guztietan. Pertsona horiek ikuspegi partekatua behar dute, haiek bizi duten errealitatearen kontzientzia hartzetik hasita.

Aldi berean, zehatz esanda gizatiarrago egiten gaituena da enpatia eta zentzu orokorragoan, sozial eta zibilizatu bihurtzen gaituena. Enpatiak bizikidetzarako duen garrantzia erabakigarria da. Integratzailea den gizartea, aukeren berdintasuna lortzea helburu duena eta giza eskubideak oinarri hartuta gatazka konpondu nahi dituena, beste pertsona batez kezkatzeko eta hartaz arduratzeko gai den gizartea da. Haien buruaz haratago ikusteko eta guztion ongizatearen esanahiaz jabetzeko gai diren herritarrek

osatutako gizartea.

Horixe da bizikidetzaren eta giza eskubideen proiektu bat bideragarria izateko bete beharreko oinarriko baldintza. Berdintasunerako enpatiatik pentsatutako ekintza politikoa beharrezkoa litzateke. Era berean, beharrezkoa litzateke giza eskubideekiko enpatiarekin konprometuta dagoen gizartea izatea. Gizartea elkartzeko eta adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren indartzeko, enpatiaren aldeko hautua esplizitu bihurtu behar da, hau da, gizarte solidarioaren aldeko hautua egin behar da, bai iraganak ekarritako ondorioak kudeatzeko eta bai etorkizunean izango ditugun erronkei aurre egiteko.

Enpatiaren aldeko hautua da plan honen zentzuaren batasuna. Hona hemen planean bildutako ekimen guztiak batzen dituen funtsa: enpatiaz jokatzeko gaitasuna duten gizartea eta politika sustatzea eta horiek biak lotzea. Gizarteko kideak elkartzeko eta bizikidetzaren sustatzeko gaitasuna dutenak, beste modu batera esanda. Enpatia funtsezkoa da adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren normalizatua lortzeko.

2.4. Plana egiteko kontuan hartutako egoerak

Guztiz bereziak diren baina aldi berean elkarri lotuta dauden hiru egoera daude planaren, bere zentzuaren batasunaren eta misioaren oinarrian: indarkeriaren amaiera antolatua, bizikidetzaren normalizazioa eta aniztasunaren eta elkartasunaren aldeko kultura. Horixe da dokumentu honen hirugarren atalean deskribatu den jarduera-programaren egitura. Iraganen egin gabe geratu denarekin, trantsizio bidean dagoen orainarekin eta etorkizunerako prestatzearekin zerikusia duten errealitate eta beharriaz-zen kudeaketa islatzen dute hiru egoera horiek.

2.4.1. Iragana Indarkeriaren amaiera antolatua

Iraganaren kudeaketa litzateke lehenengo egoera eta konpondu gabe geratu den arazo bat barne hartzen du: indarkeriaren amaiera antolatua, hain zuzen ere. *Egin gabe geratu diren zereginen agenda* erakusten du egoera horrek. ETaren armagabetzea eta desagertzea, terrorismoaren eta indarkeriaren inguruko hausnarketa eta iraganen giza eskubideak urratu diren kasuak argitzea ere barne hartzen ditu.

2.4.2. Oraina. Bizikidetzaren normalizazioa

Orainari lotuta dago bigarren egoera, orainsu gertatutakoari. Bi garaien arteko trantsizioan kokatzen gaituzten gaien agenda definitzen du. Hiru jarduera-arlo handi barne hartu behar ditu bigarren kapitulu honek: biktimen inguruko politika publikoak, memoriaren inguruko politika publikoak eta espetxe- eta gizarteratze-politika berria. Iraganetik datoz hiru arlo horiek baina eragin zuzena dute oraina eta etorkizuna eraikitzeke orduan.

2.4.3. Etorkizuna. Bizikidetzaren erronka berriak

Hirugarren egoera bizikidetzaren eta giza eskubideen inguruko gai berriei lotuta dago. Haziz doan agenda batez hitz egin dezakegu kasu honetan. Hirugarren egoera honek desberdintasun ugari sortzen dituen globalizazioaren harira sortutako eztabaidetara garamatza. Honako hauek lirateke errealitate horren erreferentziarik argienetako batzuk, oraingoak eta begien bistakoak direnak: migrazioak, errefuxiatuen egoera, gerren ondorio humanitarioak, nazioarteko terrorismoa, berdintasunik ezaren edo diskriminazioaren forma berriak eta gorroto-delituak.

2.5. Erronka sektorial estrategikoak eta helburu nagusiak

2.5.1. Indarkeriaren amaiera antolatua

•Erronka estrategikoa. Etapa bat behin betiko ixtea eta berri bati hasiera ematea. Horretarako, beharrezkoa da ETA armagabetu eta desagertzea eta terrorismoaren eta indarkeriaren inguruko hausnarketa kritiko eta partekatua egitea.

•**Helburu nagusia.** ETaren behin betiko desarmearen exigentzia eta haren benetako amaiera gauzatzen laguntzea.

2.5.2. Iragana argitzea

- Erronka estrategikoa. Egiaren mapa osatzen laguntzea, ezer parekatu gabe eta inor kanpoan utzi gabe, terrorismoaren eta indarkeriaren errealitatea eta horiek izandako eragina argitzeko.
- Helburu nagusia. Iragan hurbilean izandako giza eskubideen urraketei eta horien biktimei buruzko txostenen programa garatzen jarraitzea.

2.5.3. Biktimak

- Erronka estrategikoa. Lehenik eta behin, biktima guztiek arreta eta aitortza eman zaiela sentitzeko baliabide guztiak jartzea eta bigarrenik, biktimek bizikidetzaren eta normalizazioaren arloan lortutako arrakasta sozial ororen subjektu eta partaide direla sentitzeko baliabide guztiak jartzea.
- Helburu nagusia. Biktima guztiei aitortza eta ordaina emateko prozesuak osatzen laguntzea, eta berriazko programa batzuk partekatzea, haiek ere bizikidetzara eraituzten parte har dezaten sustatzeko.

2.5.4. Memoria

- Erronka estrategikoa. Gogora erreferentziarako espazio izatea lortzea, ondorengoetarako: (I) memoriaren inguruko politika publikoak partekatzeke, (II) memoriaren balio zehatza eta benetakoa kalera eta herritarrei hurbiltzeko, eta (III) memoriak hezkuntzarako duen potentzialtasuna sustatzeko.
- Helburu nagusia. Gogoraren jarduera-plan bat sustatzea legegintzaldi honetarako, iraganari buruzko gogoeta kritikoa egiteko, adostasunik handienez oinarriturik eta parte-hartzea, elkarrizketa eta aniztasuna sustatuz.

2.5.5. Espetxe-politika

- Erronka estrategikoa. Zigor-, espetxe- eta gizarteratze-politika normalizatzen eta baketzen laguntzea, legezko eta konstituzioko printzipioak errespetatuz, gizartearen gehiengoaren borondatea aintzat hartuta eta adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzara lortzeko xedez.
- Helburu nagusia. Bizikidetzaren normalizazioarekin bat datorren zigor-, espetxe- eta gizarteratze-politika garatzeko erabilgarriak diren tresnak eta akordioak sustatzea, euskal alderdien artean eta Espainiako Gobernuarekin.

2.5.6. Hezkuntza

- Erronka estrategikoa. Giza eskubideen arloko hezkuntza eskaintzeko proiektua sendotzea, giza duintasunaren oinarri pedagogikoan oinarritua eta bakearekiko, aniztasunarekiko eta elkartasunarekiko konpromisora bideratua, enpatiaren aldeko hautua aintzat hartuta.
- Helburu nagusia. Bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan konpontzeke dauzkagun eta etorri ere badatozen erronkak direla-eta, heziketarako tresnak sortzea eta gizartearen eta hezkuntzaren arteko elkarreraginak indartzea.

2.5.7. Bizikidetzaren eta giza eskubideen kultura

- Erronka estrategikoa. Gizartearen parte-hartzea eta eragile sozial, akademiko edo instituzionalerako zein nazioarteko eragileekiko lankidetzara sustatzea, adiskidetasunean oinarrituta dagoen eta memoria aintzat hartzen duen bizikidetzara normalizatuaren aldeko kultura sendotzeko. Tokian bertan zein nazioartean giza eskubideen, elkartasunaren eta lankidetzaren arloetan agertuz doazen beharriak erantzuteko gaitasuna, sentikortasuna eta adeitasuna oinarri dituen kultura sendotzeko, alegia.
- Helburu nagusia. Arloz arloko programak eta ekimenak bultzatzea gizartea elkartzeko eta eztabaida eta akordioa sustatzeko, eta baita giza eskubideekiko konpromisoa, elkartasuna eta enpatiaren hautua sustatzeko ere, bai iraganetik konpontzeke dauzkagun gauzen inguruan eta baita gaur egungo eta bihar-etziko erronka berrien inguruan ere, barne-elkartasunerako eta garapenerako lankidetzarako politikekin batera.

2.6. Lan-metodologia

Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana bultzatzeko eta kudeatzeko, irizpide gidatzaile batzuk eta funtzionamendurako arau batzuk aintzat hartzen dituen lan-metodologia bat dago.

2.6.1. Irizpide gidatzaileak

- Nazioarteko estandarrak.** Nazioarteko zuzenbide humanitarioari, giza eskubideei, Nazio Batuen arauari eta biktimen, bake-prozesuen eta adiskidetzaren arloetan dauden nazioarteko estandarrei hobekien erantzuten dieten erabakiak aintzat hartzea litzateke plana kudeatzeko irizpide gidatzailea.
- Adostasuna.** Zeharkako adostasuna bilatu eta lortzea izango da plana kudeatzeko bigarren irizpide gidatzailea. Adostasun horrek gure errealitate soziopolitikoaren aniztasunari erantzun beharko dio, esparru politikoan zein erakunde arteko esparruan.
- Iniziatiba hartzea.** Blokeoek eta ekintzarik ezak dakartzaten abaguneen aurrean, bizikidetzaren erronkei aurre egiteko iniziatiba hartzea izango da planaren helburuak kudeatu eta bultzatzeko irizpide gidatzailea, gizartearen gehiengoak duen borondatearekiko errespetuarekin batera, eta eskumen propioen esparruan.

2.6.2. Jardunbideak

Honako jardunbide hauek gidatzen dute 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren jarduera-programa:

- Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planean bildutako jarduera guztiak garatzeko orduan genero-dimentsioa txertatzea.
- Herritarrek planarekin erlazionatutako politika publikoetan parte hartzeko bideak aztertu, proposatu eta/edo erraztea.
- Gobernuaren barruan, sailarteko lankidetzak eta zeharkakoa antolatzea, bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan.
- Esparru juridiko-politikoari buruzko eztabaida politikoa eta herritarrak eta gizarte elkartzeko esparruari buruzko eztabaida aurre-politiko ez nahastea. Bigarren horrek izaera etikoa du batez ere, eta alderdien aukera politikoetatik kokatu beharra dago.
- Zuhurtziaz lan egiteari eta adostasuna lortzeko helburuari lehentasuna ematea, adierazpen publikoen eta behin eta berriro erantzuteko eztabaida mediatikoaren dinamikaren aurretik.
- Instituzio eta erakunde sozial guztiekin eta, bereziki eta oroz gainetik, Eusko Legebiltzarrekin, lankidetzan aritzeko espazioei lehentasuna ematea.
- Legebiltzarreko taldeekin lankidetzan aritzeko metodologia bultzatzea. Meta daitezkeen eta aurrera egin dezaketen akordioak bilatzean oinarrituko litzateke metodologia hori, akordio horiek bideragarriak izan daitezen.

2.7. Jarduera-esparruak mugarriztatzea Gogorarekin

Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren sorrera izan zen aurreko legegintzaldiko mugarriztatzearen bat. 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan hau onestearekin batera, Gogoraren 2017-2020rako Jarduera-plana ere onesteko bidean dago. Bi planen artean, eta Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiaren eta Gogora Institutuaren artean, lankidetzari eta osagarritasunari eman behar zaie lehentasuna. Horretarako, bataren eta bestearen eginkizunak mugarriztatu behar dira bikoiztasunik ez egoteko eta sinergia indartzeko. Atal honetan bi erakundeen oinarritzko egitura eta jarduera-esparruak mugarriztatzen dituen eskema ageri da.

2.7.1. Oinarrizko egitura

Lehendakaria

Lehendakaritza – Eusko Jaurlaritza

Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusia

Eskumen nagusia

Giza eskubideei, bizikidetzari eta lankidetzari buruzko politika publikoak zuzentzea eta Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana kudeatzea

Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza	Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua (erakunde autonomoa)
Eskumen nagusia Biktimei eta giza eskubideei buruzko politika publikoak garatzea	Eskumen nagusia Memoriari buruzko politika publikoak garatzea

2.7.2. Jarduera-eremu nagusiak

Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusia (2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana)	Gogora, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua (Gogoraren 2017-2020rako Jarduera-plana)
I. Indarkeriaren amaiera antolatua, duela gutxi gertatutakoaren memoriari lotuta Jarduera-eremu horrek barne hartzen ditu ETA armagabetzen eta desegiten laguntzera bideratutako ekimenak, eta baita iraganean terrorismoa, indarkeria edo giza eskubideen urraketa eragin duen guztiaren inguruko hausnarketa kritikoa eta autokritika egiteko prozesuak bultzatzea bideratutako ekimenak ere.	I. Memoria Historikoa eta aldi horretan izandako biktimei eman beharreko aitortza bere osotasunean tratatzea Memoria Historikoaren garaiaren eta gure garaiaren artean jarritako distantziaren ondorioz, <i>oroipenerako, kontserbaziorako, ikerketarako, parte hartzeko edo hedapenerako</i> jarduerak egiten dira gehienbat, hura lantzeko. Beste modu batera esanda, memoriaren politika izaera hartzen dugu kontuan, Gogoraren politika dena.
II. Giza eskubideen urraketak argitzeko txostenak Hertsiki giza eskubideen urraketari eta biktimengan izandako eraginari eta ondorioei eragiten dieten egitateak argitzean zentratutako azterlanak eta ikerketa-lanak egitea litzateke. Txostenak egin ondoren, Gogorari helaraziko zaizkio, txostenen dibulgazioa kudeatzeko.	II. Memoriari buruzko ikerketak eta proiektuak Memoriaren zentzu zabalean zentratzen diren eta giza eskubideen urraketak argitzera mugatzen ez diren ikerketak, proiektuak, bekak eta abar lirateke. Gure gizarteak iraganean bizitako indarkeria-egoera traumatikoekin batera doazen errealitate eta balio sozio-politiko positibo zein negatibo berrak buruzko lanak lirateke.
III. Biktimen arloko politika publikoak kudeatzea Atal honetan lantzen dira erakunde terroristen biktimei eta motibazio politikoko indarkeria egoeran giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimei laguntzeko politikak eta haiei aitortza eta ordaina ematekoak. Era berean, bizikidetzara eraikitzen laguntzea helburu duten ekimenak ere lantzen dira.	III. Biktimen lekukotasuna biltzea Gogoraren beraren jarduera-eremu espezifikoa da erakunde terroristen, legez kontrako errepresioaren eta frankismoaren biktimen lekukotasuna biltzea, ikus-entzunezko euskarrian batez ere. Kasu bakoitzean, argi eta garbi bereiziko dira biktima bihurtu dituzten kausak.

<p>IV. Espetxe- eta gizarteratze-politika berriak bultzatzea Idazkaritzaren beraren jarduera-eremua da espetxe- eta gizarteratze-politika berria adostera bideratutako proposamenak, ekimenak eta kudeaketa-lanak bultzatzea, eta berariaz bildu da Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honetan.</p>	<p>IV. Memoriari buruzko dokumentuak, artxiboa, liburutegia eta abar kudeatzea Gogoraren erantzukizuna eta eskumena da memoriari buruzko dokumentu eta lekukotasun guztiez arduratzea, horiek sailkatzeko, artxibatze eta jendearen eskura jartzeko, dokumentazio zentro baten eta liburutegi baten bitartez.</p>
<p>V. Bizikidetzaren arloan agertuz doazen erronkei arreta eskaintzea eta erantzutea Idazkaritzaren egitekoa litzateke bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan agertuz doazen erronkei arreta eskaintzea. Errefuxiatuen egoerari, erlijioen eta kulturen arteko bizikidetzari, xenofobiari, nazioarteko terrorismoari, gorroto-delituei eta beste errealitate batzuei erantzun beharrak sortzen ditu erronka horiek.</p>	<p>V. Memoriaren sozializazioa: dibulgazioa eta parte-hartzea Memoria eta hura osatzen duten tokiak ezagutzera ematea eta gizarteak memoria hori aniztasunetik eraikitzeke parte hartzea barne hartzen ditu jarduera-eremu honek. Memoriaren Plana ekimenak erakusten du memoriaren funtzio pedagogiko hori: errepikatu behar ez dena eta sustatzea merezi duena gogora ekartzea.</p>
<p>VI. Bizikidetzaren, giza eskubideen eta herritarren parte-hartzearen aldeko kultura sustatzea Bizikidetzaren aldeko kultura sozial eta politikoa sustatzea eta horrez gain, giza eskubideekiko eta aniztasunarekiko errespetuan oinarritutako hezkuntza-programak sustatzea. EITBrekin, Gazteriaren Kontseiluarekin eta gizarte-, hezkuntza- eta unibertsitate-arloko eragileekin zein nazioarteko eragileekin batera garatzen da jarduera-eremu hau.</p>	<p>VI. Memoriaren balioak hezkuntzan txertatzea Gogoraren beraren jarduera-eremua izateaz gain, bere erronka nagusietako bat da memoriaren dimentsio historiko eta etikoa hezkuntza- eta unibertsitate-esparruan txertatzea, horretarako egokiak diren tresna pedagogikoak erabilia eta hezkuntza-arloko eragileen adostasunarekin eta lankidetzarekin.</p>
<p>VII. Elkarrizketarako, lankidetzarako eta akordiorako espazioak sustatzea Idazkaritzaren egitekoa da erakundeak, gobernuak eta indar politikoak zein Legebiltzarreko indarrak bakearen, bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan lankidetzan aritzeko eta lan egiteko espazioak bultzatzea eta horiek sortzen laguntzea.</p>	<p>VII. Erakundeen jardueren koordinazioa sustatzea memoriaren arloan Hiru alderdi ditu jarduera-eremu honek: Euskadiko erakundeen eta memoriaren inguruko ekimenen arteko lankidetzak, memoriaren inguruko udal politikak koordinatu eta bultzatzea, Memoriaren Eguna bultzatzeaz gain, eta memoriaren inguruko nazioarteko sare eta erakundeekin harremanetan egotea.</p>

Bigarren zatia

Akordiorako tresnak

---

1. Jarrerak

2013ko ekainetik azarora bitartean, aurreko legegintzaldiko Bake eta Bizikidetzaren Planak proposatutakoaren inguruko iradokizunak eta ekarpenak egiteko aukera egon zen. Jasotako ohar orokorreari erantzuteko, bost puntu zituen atariko testu berri bat idatzi zen. Orain plan berri honetan sartu dira puntu horiek, laburbilduta, haien sendotasunak eta potentzialtasunak indarrean jarraitzen dutela uste baita.

Hala, 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak hartu duen jarrera azaldu da jarraian, bost ataletan banatuta. Planaren oinarri etikoak lirateke eta Eusko Jaurlaritza konprometitzen dute. Dena den, akordiorako tresna modura eskaini dira, tradizio politiko desberdinen arteko adostasun zabal eta anitza lortzea helburu duen elkarriketa-prozesu batean partekatu beharrekoak. Horrenbestez, Eusko Jaurlaritzaren jarrera definitzen dute eta proposamen ireki modura eskaini dira.

1.1. Gure burua orainaldian kokatzeko gutxieneko etiko eta demokratikoak

Eusko Jaurlaritzak eta 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak bere egin dute "Zoru etikoa" izeneko dokumentua, Eusko Legebiltzarrak 2012ko uztailaren 12an onetsi zuena. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana oinarritzeko akordio haren argitara irakurri beharra dago.

Bere edukian, bere espirituan eta bere letran ezer ere ezin izango da interpretatu ETaren terrorismoa edo giza eskubideen bestelako edozein urraketa minimizatzearen edo, are gutxiago, justifikatzearen edo zilegi egitearen bidetik. Aitzitik, bidegabekiaren aitortzearen oinarritzen da.

Era berean, plan honetan ezer ere, ez hitzetan, ez espirituan, ezin izango da interpretatu gure gizartearen zati bat integrazio sozial eta politikoko prozesutik kanpo uztearen bidetik, integrazio horixe baita bizikidetasunaren normalizazioaren lehentasunezko helburuak eskatzen duena.

1.2. ETaren amaieraren aurreko jarrera

Erakundearen jarrerari erreparatu behar badiogu, ETaren amaieraren, desagertzearen edo desagitearen exigentzia, inolako baldintza politikorik gabe, Eusko Jaurlaritzaren eta bere Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren premisa da. Eusko Jaurlaritzak terrorismoaren aurrean egindako ibilbide historikoaren parte modura errebindikatu behar da jarrera hori.

ETaren benetako amaieraren exigentzia gauzatzen laguntzea da Eusko Jaurlaritzak bere gain hartzen duen konpromisoa. Horretarako, ETaren legezko, behin betiko eta ordainetan ezer eman gabeko armagabetzea da lehenbiziko urratsa. Bere egiaztatzea babestea da, erantzukizunezko ikuspegi batetik, erakundeek orain izan behar dituzten lehentasunetako bat.

1.3. Iraganaren kontakizuna

Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren lehentasunezko helburu estrategikoetako bat, hain zuzen, iraganaren kontakizun kritikoan geure ekarpena egitea da. Eusko Jaurlaritzari eta Plan honi ez dagokie kontakizun jakin bat inposatzea, baizik eta partekatutako gogoeta hori posible egiten duten baldintzak sortzea. Badugu printzipio bat eta badugu irizpide bat ibilbide hori segurtasun demokratikoz eta sinesgarritasun etikoaz janzten dutena.

•**Printzipio bat.** Zoru Etikoan bildutakoa: "Eragile ezberdinek gertatutakoaren kausei buruz konpartitutako akordio bat lortzea desiragarria den arren, giza eskubideen urraketa sorrarari buruz interpretazio ugari egon daitezkeela onartu behar da. Ondorioa da eskubide horien urraketa guztiak gertatzeko arrazoia dela zenbait talde eta pertsonak beste helburu batzuk jarri zituztela giza duintasunaren gainetik".

•**Irizpide bat.** Honako hau zehaztu zen aurreko Bake eta Bizikidetzaren Planean: "Iraganari buruzko kontakizun kritiko eta konpartituta, ezin da argudiorik erabili (ez gatazka-testuingurua, ez elka-

rreren aurka dauden aldeen gaineko tesia, ez jatorri ezberdinetako urraketen salaketa, ez estatu-arrazoia, ez etorkizunaren garrantzia handiagoa dela) ETAREN indarkeria edo giza eskubideen bestelako urraketak gutxitzeko, justifikatzeko edo legitimatzeko”.

1.4. Jatorri ezberdinetako urraketen tratamendua

Iraganari begiratzean, lanik zailenetako eta aldi berean garrantzitsuenetako bat giza eskubideen urraketa guztiak aitortzea da, bat ere baztertu gabe edo bati ere garrantzia kendu gabe. Izan ere, arriskua bikoitza da. Lehenik eta behin, urraketa batzuk besteekin justifikatzeko edo konpentsatzeko erabil daiteke iragana argitzeko ariketa hau. Eta gerta daiteke –hau bigarren arriskua– urraketa batzuk gutxiestea edo ezkutatzea. Beste behin ere, *zoru etikoak* bi erreferentzia argigarri eskaintzen dizkigu:

- **Egiaren printzipioa:** “Erdizkako egia, erreprimutakoa edo amnesikoa ekiditea: gertaeren kontakizun objektiboaren bitartez, giza eskubideen urraketek buruzko egia konpartitua eratzea”.

- **Erantzukizunaren printzipioa:** “Bakoitzak iraganean duen erantzukizuna eta giza eskubideen urraketen ondorioak zehaztea eta aitortzea”.

Premisa horiek aintzat hartuz gero, ikuspuntu bikoitza izan dezakegu. Giza eskubideen urraketa guztien *tratamendu integrala*, giza eskubideen urraketen errealitate bakoitzari buruzko *balorazio espezifikoak* eskaintzeko beharrezanarekin batera.

- **Tratamendu integrala.** Azken 50 urteotan, giza eskubideen urraketen arrazoia eta proportzioak desberdinak izan dira hamarkada bakoitzean. ETA eta antzeko taldeetatik, Segurtasun Indarretatik eta Estatuaren izenean, talde parapolizialeetatik eta eskuin muturreko taldeetatik etorri dira. Urraketa eta biktimen existentzia aitortzea, beraien jatorria kontuan izan gabe, oinarrizko eta baztertu ezinezko printzipio etiko eta demokratikoa da. Urraketa guztiak aitortzeko eta kalteak ordaintzeko lan egitea da zoru etikoak, egiaren printzipiotik, eta giza eskubideen inguruko nazioarteko zuzenbideak gomendatzen duten erantzukizuneko jarrera.

- **Balorazio espezifikoak.** Tratamendu integral batek giza eskubideen urraketen eremu bakoitzaren balorazio espezifikoari heltzeko eskatzen du, bakoitzaren dimentsioa eta esanahia kontuan izanik. Hain zuzen ere, dauzkan dimentsioetatik eta esanahiagatik, ETAREN indarkeriak berariazko balorazioa merezi du. Horrek ez du baztertzen bestelako giza eskubideen urraketak (arestian aipatutako adibidez) berariaz baloratu behar ez direnik; aitzitik, behar hori berresten du. Hala ere, denboran iraun duelako, inposaketa politikorako asmoa izan duelako, Trantsizioaren eta amnistia orokorraren ondoren luzatu delako, izan duen babes soziopolitikoagatik eta, batez ere, sortutako giza kalte konponezinen larritasun eta intentsitateagatik, ETAREN indarkeriaren injustizia berariaz baloratu beharra dago, batez ere biktimen eta haien senideei egindako kalte bidegabeagatik.

1.5. Etorkizunaren lehentasunaren zentzua

Azken finean, etorkizunari begira, garrantzitsuena zer ote den jakitea da giltzarria. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak erantzun argia eta erraza eskaintzen du: “gizartearen elkartzea” sustatzea. Hori da haren eginkizuna eta helburu nagusia. Esan nahi du “bereizitako munduak” ez dauzkan gizarte bat eraiki nahi dugula. Orain dauden espazioak irekitzea da, konpartitzeko.

- **Aurretiazko baldintza bat.** Etorkizuna eraikitzeagatik ordaindu behar den faktura ezin daiteke izan iragana ahaztea, ezta aurretik zegoena gutxiestea ere. Bizikidetzaren integratu eta bateratuan oinarritutako etorkizunaren lehentasuna iragana argitzeko printzipiotik landu behar da. Zoru etikoak honela formulatzen du: “Konpartitutako oroimenaren eraikuntza biktimen bidegabeko sufrimendua arintzeko, zigorgabetasuna ekiditeko, eta bakea eta bizikidetzaren demokratikoa lortzeko bitartekoa izan dadin saiatzea. Memoria hori etorkizuna birpentsatzeko eta eraikitzeko erabili behar da, gertatutakoaren kontakizunean harrapatuta geratu gabe”.

- **Eginkizun argi bat.** Gure gizarteak, guztiek bezalaxe, arazoak, gatazkak, krisiak eta zatiketak dauzka eta edukiko ditu. Hori bizikidetzaren demokratikoaren errealitatearen parte da. Ez dugu gizarte utopikoa eraiki nahi. Gure helburua xumeagoa da. Gutxieneko etiko eta demokratiko batzuk

konpartitzen dakien gizarte bat eraiki nahi dugu soilik, gainontzeko gaietan desadostasunak bermeekin agertu ahal izateko. Hori da etorkizunerako eginkizun argi eta arduratsua eta erronka. *Zoru etikoak* dioenez, "iragan mingarri baten ateak itxi behar dira eta denontzat itzaropentsua den etorkizunaren ateak ireki".

2. Elkarrizketarako eta akordiorako proposamenak

Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honen bigarren atala elkarrizketarako eta akordiorako erreminta-kutxa modura itxuratu da. Aurreko puntuan Eusko Jaurlaritzak eta Plan honek eztabaida sozio-politikoan sentikorak diren gaien inguruan izandako jarrerak bildu dira. Planak eta Eusko Jaurlaritzak mahai gainean utzi dituzten bost proposamen bildu dira puntu honetan. Elkarrizketarako eta akordiorako pentsatutako erremintak lirategi.

Tradizio politiko guztien artean bizikidetzaren arloko puntu komun bat definitzeko oinarritzko proposamena da lehenengoa. Bigarrena Eusko Legebiltzarrean memoriaren eta bizikidetzaren inguruko batzorde txostengilea sortzeko proposamena da. Hirugarrenak Eusko Jaurlaritzaren eta Legebiltzarreko taldeen artean Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana Koordinatzeko Batzordea sortzea proposatzen du. Laugarrenik, aurreko Bake eta Bizikidetzaren Planak barne hartzen zituen hiru mikro-akordioen testua bildu da. Azkenik, hainbat testu gehitu dira akordioa lortzeko abiapuntu modura, bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan agertzen ari diren erronken aurrean

2.1. Oinarritzko proposamena

1. Indarkeriaren amaiera antolatua. Hiru ardatz garrantzitsutan islatu behar da indarkeriaren amaiera antolatuaren aldeko konpromisoa:

-Legezko, behin betiko eta ordainetan ezer eman gabeko armagabetea egiaztatzea babestea ETA behin betiko desegitearen eta desagertzearen aurretiko urrats bezala.

-Iraganean giza eskubideen urraketetan izandako erantzukizunaren edo biktimekiko sentiberatasun faltaren inguruko hausnarketa kritikoa egiteko prozesu bat garatzea.

2. Biktimak. Egiaren, justiziaren, ordainaren eta biktima guztiekiko elkartasunaren politika publikoen aldeko konpromisoa, biktima horiek jasan zuten bidegabekeriaren aurrean. Konpromiso hori biktimei eragindako kaltea eta sufrimendua aitortzean eta berdintasunaren eta diskriminaziorik ezaren printzipioan oinarritzen da, biktima bihurtu dituzten kausak alderatu gabe.

3. Memoria. Memoria kritikoarekiko konpromisoa, hau da, iraganean izandako terrorismo edo indarkeria mota ororen legitimazioa, konpentsazioa edo minimizazioa gaitzestea, eta orain edo etorkizunean hori aldatzeko aurrez aurre kontra egitea.

4. Espetxe-politika. Honako legezko printzipio hauek oinarri hartuko dituen espetxe-politikaren aldeko konpromisoa: indibiduaizazioa, gizatasuna, eragindako mina aitortzea eta gizareratzea. Horren ondorioetako bat litzateke presoak beren familia-girotik hurbil dauden espetxeetara lekualdatzeko babesa ematea.

5. Agertzen ari diren erronkak. Bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan agertzen ari diren erronkei erantzuteko konpromisoa. Aniztasunaren kudeaketa positiboa egitea eta berdintasunik ezaren eta diskriminazioaren forma zahar eta berrien aurrean elkartasuna erakustea lirategi erronka horietako batzuk.

6. Bizikidetzaren kultura. Bakearen eta giza eskubideekiko eta aniztasunarekiko errespetuan oinarritutako bizikidetzaren aldeko kulturarekiko konpromisoa, ekintza zehatz eta egonkorren bitartez erakutsi beharrekoa, hezkuntzaren, dibulgazioaren, parte-hartzearen eta nazioarteko ekintzaren arloetan.

7. Elkarrizketa eta akordioa. Elkarrizketaren eta akordioaren aldeko konpromisoa, oinarritzko tresna demokratiko modura, eta ondorioz, instituzioak, gobernuak, indar politikoak eta Legebiltzarreko taldeak lankidetzan aritzeko espazioak sortzearen aldeko konpromisoa ere bai.

2.2. Eusko Legebiltzarraren Memoriari eta Bizikidetzari buruzko Txostenarekiko konpromisorako proposamena

Memoriaren eta bizikidetzaren arloan guztiok batera urrats erabakigarri bat emateko borondatea dugu. Abiapuntu modura hartu nahi ditugu azken urteotan lortutako akordioak, aniztasuna gehien errespetatzen dutenak. Ikuspegi horretatik abiatuta, geure egiten ditugu Eusko Legebiltzarrak 2012ko uztailaren 12an onetsitako akordioak, bere osotasunean.

Horiek oinarri hartuta, lankidetzaren prozesu bati ekiteko erabakia hartu dugu, behin betiko bakea lortzeko eta memoria aintzat hartzen duen bizikidetzaren normalizazioa sendotzeko. Helburu hori lortzeko, Eusko Legebiltzarraren Giza Eskubideen eta Berdintasunaren Batzordearen baitan memoriari eta bizikidetzari buruzko batzorde txostengile espezifikoarekin lankidetzan aritzeko konpromisoa hartu dugu gure gain.

Batzorde txostengile hori sortu eta garatzeko, adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren aldeko apustua eta printzipio demokratikoen eta giza eskubideen balio gorenari lehentasuna ematen dioten gutxieneko konpromisoak partekatzearen aldeko apustua egin behar dugu.

2.3. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planari buruzko Koordinazio Batzorde bat sortzeko proposamena

Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honetan koordinazio batzorde bat sortzea aurreikusi da, plana kudeatzeko orduan Idazkaritzaren eta Legebiltzarreko taldeen arteko koordinazio eraginkorra ahalbidetzeko batzorde bat, hain zuen ere. Aurreikuspen horren arabera:

- Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren inguruko Koordinazio Batzorde bat eratu da. Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiko ordezkari batek eta Eusko Legebiltzarreko taldeetako ordezkariak osatuko lukete batzorde hori.
- Koordinazio Batzordearen funtzioa informazioa eta aholkuak ematea izango litzateke, eta ez erabakiak hartzea. Eusko Jaurlaritzak eta Legebiltzarrak bakearen, bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan lortutako akordioen jarraipenerako, aholkularitzarako, kontsultarako eta kudeaketarako organoa litzateke.
- Batzordearen helburu nagusia elkarriketarako, entzuteko eta lankidetzan aritzeko dinamikak itxuratzea da, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana kudeatzeko orduan ahalik eta adostasun gehien lortzen saiatzeko. Honako eginkizun hauek ditu:
  - Bakearekin, bizikidetzarekin eta giza eskubideekin zerikusia duten gaien inguruko informazioa eta ikuspegiak partekatzea.
  - Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren ardatzen kudeaketa eta sustapena koordinatzea eta jarraipena egitea, eta baita adostasuna lortzeko iradokizunak eta ekarpenak biltzea ere.
  - Memoriaren eta Bizikidetzaren Batzorde Txostengileak egindako lanetarako eta Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren kudeaketarako lankidetzan aritzeko aukerak partekatu eta baloratzea.
- Koordinazio Batzordea lanerako eta hausnarketa partekatua egiteko mahai gisa sortu da eta bere funtzioa ez da jendaurrean adierazpenak egitea. Zentzu horretan, borroka politiko eta mediatikotik aldentzen den lan-dinamika mantentzen saiatuko da.
- Koordinazio Batzordea bi hilean behin bilduko da gutxienez, bilera garaian. Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusia arduratuko da bileretarako deia egiteaz eta bilera horiek antolatzeaz.

2.4. Aurreko Bake eta Bizikidetzaren Planeko hiru mikro-akordio proposamenen erreferentzia

Aurreko Bake eta Bizikidetzaren Planak hiru *mikroakordio* proposamen eskaintzen zituen bere edukian. Lehenengoa iraganari buruzko balorazio partekatua egiteko gutxieneko adostasuna lortzera bideratuta zegoen; bigarrenaren helburua gaur egun konfiantza-esparrua sortzea zen; eta hirugarrenak etorkizunera begira bizikidetzarako hezkuntzak izan beharreko lau oinarri proiektatzen zituen.

Hiru testu labur horien edukiak potentzialtasuna du oraindik; izan ere, Euskadin bizikidetzaren arloko dialektika politikoa tratatuta dago adostasunik ezagatik, eta hiru testuon edukiak zerikusia du desadostasun horren muinarekin. Hori dela eta, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honen bigarren atalean sartu ditugu hiru *mikroakordio* proposamen horiek, bigarren atal honetan erreminta-kaxa bat osatu nahi baita.

2.4.1. Iraganaren partekatutako balioespina egiteko konpromiso etikoaren proposamena

“Etorkizuneko bakeak eta bizikidetzak biolentziaren bidegabekeriaren aitortzea eskatzen dute, sortutako minaren eta biktimen duintasunaren aitortzea, biktima guztiak egitarako, justiziarako eta erreparaziorako eskubidea dutelarik. (Legebiltzarraren erabakia, 2013ko martxoaren 14koa, eta Zoru Etiakoaren Oinarrizko Printzipioa)

Jazotakoa –terrorismoa, indarkeria eta giza eskubideen urraketak– gertatu zen talde eta pertsonen giza duintasunaren aurrean beste helburu batzuk ezarri zituztelako, hau da, kausa baten, helburu baten, estatu-arrazoi baten, ikuspegi ideologiko baten edo bestelako sinesmen edo usteen defentsa.

Etorkizunean, inoiz gehiago ez, ez kausa politikorik edo arrazoi partidariorik, ez bestelako uste osorik edo ziurtasunik ez da jarriko, balio absolutu bat izango balira bezala, giza eskubideen, pertsonaren eta bizitzaren balioaren gainetik.”

2.4.2. Orainaldian konfiantza-esparrua lortzeko konpromiso politikoaren proposamena.

“Hitz ematen dugu, gure aldetik, ETaren indarkeriaren bukaera ez dela izango, besterik gabe, orria pasatzea, kontuak argitu gabe, errekonozimendurik gabe eta gertatutakoari buruzko kritika espliziturik gabe.

·Hitz ematen dugu gure aldetik biktimen oroimena eta ohorea ez direla bazterturik geratuko, iragana ahazturik etorkizunera begiratzeagatik.

·Hitz ematen dugu ez dugula indarkeria eta giza eskubideen urraketak justifikatuko dituen historiarik berridatziko, eta halakoak idaztearen eta erabiltzearen kontra egongo garela.

·Hitz ematen dugu biktima guzti-guztiak, baita legez kontrako kontraterrorismoenak ere, –parekotasun jo gabe–, merezi duten errekonozimendua eta ordaina jasoko dutela.

·Hitz ematen dugu gure aldetik indarkeriaren amaiera ez dela ezein sektorearen aurkako mendeku bilakatuko, integrazio eta bizikidetzarako gizarte-egituraketa baizik.

·Hitz ematen dugu, legez dauden aukeren barruan, gizartearen normalizazioak presoen eta espetxe-politikaren kontuari helduko diola, gizarte-errealitate berriarekin bat etorrira.

·Hitz ematen dugu gure aldetik indarkeriaren amaierak bakea eta bizikidetzaren normalizazioa ekarriko dituela eta gizarte elkartzeko proiektu, prozesu eta programa bat ahalbidetuko duela.”

2.4.3. Etorkizunera begirako gizarte- eta hezkuntza-konpromisoaren proposamena

la hezkuntza-arloko eragile guztiak sinatu zuten akordio-proposamen hau, 2013ko urriaren 1ean Donostiako Kursoal Jauregian egindako ekitaldi batean.

Gizalegez Akordioa. Bizikidetzarako hezkuntzaren lau oinarri

Bake-kulturaren sustapenak eta gatazka suntsitzailen, giza eskubideen urraketaren eta mota guztietako indarkeria-fenomenoen prebentzioak lotura zuzena dute bizikidetzaren urraketaren honako lau arrazoi hauei ematen zaien erantzunarekin: dogmatismoa, fatalismoa, manikeismoa eta sektarismoa. Prebentziozko erantzun hori eratzearen, gizartearen eta hezkuntzaren arloko konpromiso bat gartzea adostu dugu, lau hezkuntza-oinarri alternatiboren bitartez:

·Bizikidetza zera da, gure ikuspegia beti osatugabea dela onartzea. Mugen esperientzia hezigarriak dogmatismoari aurrea hartzen dio eta elkarrizketa eta indarkeriarik eza sustatzen ditu.

·Bizikidetza zera da, zailtasunen artean aukerak sustatzen ikastea. Balio positiboaren esperientzia hezigarriak fatalismoari aurrea hartzen dio eta aniztasuna sustatzen du.

·Bizikidetza zera da, egoera bakoitzean gure erantzukizun etikoa geure gain hartzea. Kontzientzia etikoaren esperientzia hezigarriak manikeismoari aurrea hartzen dio eta enpatia eta elkartasuna sustatzen ditu.

·Bizikidetza zera da, giza duintasunarekiko errespetuaren balio gorena ulertzea. Giza duintasunaren esperientzia hezigarriak indarkeriara jotzeari aurrea hartzen dio eta giza eskubideen errespetua sustatzen du.

Aurrera begira eta gure helburuak indarkeriaren prebentzioa, giza eskubideen babes unibertsala eta gizartea elkartzeko bizikidetzaren eta bakearen kultura direla kontuan izanik, gizartearen eta hezikuntzaren arloko zeharkako proiektu integrala sustatzeko konpromisoa hartzen dugu, betiere lau oinarri etiko horiei buruzko adostasuna abiapuntu modura hartuta. Hainbat eremutatik modu osagarrian sustatzea proposatzen dugu, modu sinple, sortzaile, libre eta askotarikoan.

2.5. Akordioa lortzeko abiapuntuak, bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan agertzen ari diren erronken aurrean

2.5.1. Erliujoen eta kulturen arteko bizikidetzaren aurrean, aniztasunaren balioak

Aniztasuna

Gizarte moderno eta garatu guztiak gizarte desberdin eta anitzak dira. Askatasunaren ondorio naturala da aniztasuna. Libre ez den herrialde bat bakarrik izan daiteke homogenea eta berdina.

Kultura-, erlijio-, hizkuntza- eta etnia-aniztasuna edo beste edozein motatako aniztasuna askatasunaren eta herritarren osasunaren sinonimoa da. Oparotasunaren sinonimoa ere bada. Mendebaldeko gizarte oparoenak gizarte anitz eta berritzaileak dira, baita kulturaren eta erlijioaren arloan ere.

Euskadi gizarte anitz eta konplexua izan da beti. Gero eta nortasun eta aniztasun gehiago dago gure gizartean eta hori aberastasunaren, aukeren, lehiakortasunaren eta berrikuntzaren seinale da.

Bizikidetza

Europako gizarterik aurreratuenak –euskal gizartea, tartean– kulturek eta erlijioen arteko bizikidetzarako espazio politikoak dira gaur egun. Desberdintasunak eta nortasunen aniztasuna errespetuz baneratzeko erronka bat da, baina aukera-iturria da aldi berean.

Bizikidetza anitz eta harmoniatsurako helburua irmoak diren printzipio etikoak eta gure gizartea era duten balio demokratikoak oinarri hartuta bakarrik lor daiteke.

Giza eskubideak

Giza eskubideekiko eta pertsonen duintasunarekiko errespetua, arraza, generoa, sinesmena edo beste edozein baldintza pertsonal edo sozial bereizi gabe, gure printzipio politikorik oinarritzakoa da.

Pertsonen duintasunaren eta beren bizitzaren eta kontzientzia-askatasunaren balio gorenak terrorismoa, indarkeria edo giza eskubideak urratzeko beste modu baten erabilera edo justifikazioa guztiz gaitzestera garamatza, ustezko aitzakia politiko, sozial, kultural edo erlijiosoa edozein delarik ere.

Mundu mailan giza eskubideei buruzko nazioarteko itun eta hitzarmen guztietan aitortutako giza eskubideetako bat da erlijioa aukeratzeko askatasuna. Askatasun horrek barne hartzen du askatasun osoz edozein erlijio praktikatzeko eskubidea, bakarrik zein taldean, eta baita inongo erlijio edo sinesmenik ez praktikatzeko eskubidea ere.

Aukera biak dira legezkoak gizarte demokratiko batean. Pertsona guztiek izan behar dute aukera bat edo bestea hautatzeko eta jendaurrean erakusteko askatasuna, muga bakarrik gainerako pertsonen eskubideekiko eta ordena publiko demokratikoarekiko errespetutik eratorritakoak izanik.

Botere publikoek hori guztia posible izateko baldintza egokiak sustatu behar dituzte eta pertsona bati zein taldeei eskubide horiek erabiltzen uzten ez dien oztopo oro desagerrarazi behar dute.

Biktimak

Pertsona guztien giza eskubideen aldeko defentsa elkartasunari eta giza eskubideen urraketan biktimekiko enpatiarri lotuta dago oinarri-oinarrian. Indarkeria mota oro da gaitzesgarria, biktimei konponbiderik gabeko min bidegabea eragiten dielako.

Gizarte demokratiko bat biktimen alde egon behar da beti. Berebizikoa litzateke sentiberatasun horri eustea, biktimek egia jakiteko, justizia egiteko eta ordaina emateko duten eskubidea erabili ahal izateko. Eta bereziki, biktima gehiago eragitea ekiditeko, bide demokratiko guztiak erabiliz.

Kontrabaliok

Azken urteotan Europako beste gizarte batzuetan bizi izandako gertaera bereziek bi kontrabaliok utzi dituzte agerian eta guk aurre egin behar diegu. Alde batetik, ustez erlijioak eragindako indarke-riazko fanatismoa; bestetik, arrazakeria, erlijio talde jakin batzuekiko jazarpena edo diskriminazioa eta bereziki, islamofobia.

Biak doaz giza eskubideen aurka, ustez etnikoa edo erlijiosoa den etiketa baten balioa jartzen baitute pertsona guztien giza duintasunaren gainetik. Kontrabaliok horietan, aurreiritzia, ezjakintasuna eta oldarkortasuna jartzen dira arrazoimenaren eta gizatasunaren gainetik.

Balioak

Printzipio etiko eta demokratikoekin batera, balioak dira kontrabaliok horiei aurre egiteko eta biziki- detzak ekarritako erronkan aurrera egiteko tresnak. Hiru balio edo helburu azpimarratu beharko genu- tuzke ahaliz horretan: segurtasuna, elkartasuna eta hezkuntza.

Segurtasuna

Europako eta nazioarteko gobernu eta instituzioen egitekoa da segurtasunaren arloko neurriak koordinatzea. Neurri horiek, giza eskubideekiko eta oinarriko askatasunekiko errespetua oinarri hartuta, indarkeria, terrorismoa edo pertsona edo taldeen pertsekuzioa prebenitu eta ekiditeko balio beharko lukete. Segurtasuna eta askatasuna ez daude kontrajarrita; aitzitik, balio bakar bat osatzen dute eta horrez gain, gizarte demokratiko eta aurreratua eraikitzeke tresna bakarra osatzen dute.

Elkartasuna

Gizarteak eta erakunde publikoak berdintasunean eta elkartasunean oinarrituta dauden eta inte- grazioa, kohesioa eta justizia xede dituzten politika publikoak bultzatu behar ditugu. Politika publiko horiek hezkuntzaren, osasunaren edo oinarriko gizarte-prestazioen unibertsaltasunaren alde egin behar dute irmo, eskubideen, betebeharren eta aukeren berdintasuna ahalbidetzen duen gizarte kohesionatu bat izan dezagun. Elkartasuna berebizikoa da gizarte inklusiboa eta anitza izan dadin –bai kulturaren aldetik eta bai erlijioaren aldetik–, baina baita gizarte eraginkorra izan dadin ere. Gizarte eraginkorra diogunean, aniztasun horrek eskaintzen dizkigun baliabideak areagotzen di- tuela eta epe luzera errentagarriagoa eta lehiagarriagoa izan daitekeela esan nahi dugu.

Hezkuntza

Baliorik estrategikoena gizartearen hezkuntzarena eta prestakuntzarena da. Aniztasuna kontuan hartzen duten bizikidetzaren eta integrazioaren aldeko hezkuntza, giza duintasunarekiko errespetuari lehentasuna ematean oinarrituta dagoena. Proiektu erlijioso, moral edo ideologiko bakar bat ere ezin da oinarritu giza eskubideen aurkako erasoan, eta ezin du eraso hori justifikatu. Pertsona ororen giza duintasuna pertsona horren etiketa etniko, erlijioso edo politikoa baino garrantzitsuagoa da. Gure hezkuntza-proiektua funtsezkoa den ideia horren inguruan eta aurrera egin nahi duen gizarte aske eta demokratiko ororen oinarri den sinesmen-askatasunaren inguruan egituratu behar da.

Konpromisoa

Eusko Jaurlaritzak pertsonen konpromisoa berretsi du, eta baita Euskadiko aniztasun erlijiosoari eta sinesmen desberdineko pertsonen arteko –eta horien eta sinestunak ez direnen arteko– biziki- detza harmoniatuari eman beharreko babesa ere.

Horixe da Eusko Jaurlaritzaren jarrera esparru honetan. Aipatu ditugun printzipio etikoetan eta balio demokratiko horietan oinarritzen dira Jaurlaritzaren segurtasunerako, elkartasunerako, hezkuntzarako eta bizikidetzarako politika publikoak. Herritar guztiek dute beren sinesmenengatik edo erlijio bateko kide izan zein ez izateagatik diskriminaziorik ez jasateko eskubidea, eta baita beren kontzientzia-askatasuna baliatzekoa ere, muga bakarra gainerako pertsonen eskubideekiko errespetuak markatutakoa izanik.

2.5.2. Errefuxiatuen krisiaren aurrean, elkartasunaren balioak

Errefuxiatuen krisia europarren kontzientzia astintzen ari da. Bidegabekeria horrek eskatzen duen konpromisoarekin bat datorren erantzuna ematea betebeharrak etiko eta demokratikoa da.

Testuinguru horretan gizakiaren elkartasunerako xederik gorenak antzeman ditzakegu, zerbait egiteko exijentziarik beharrezkoenekin eta zehatzeneekin batera. Krisi horretan gizalegezko printzipioa bezain garrantzitsua da zorrotasun praktikoa.

Oinarri batzuk ezarri beharra dago, printzipio etiko sendoen egiazkotasuna eta bideragarritasunerako irizpide praktikoa konbinatzen dituena. Helburu hori lortzeko egin da ondorengo katalogo hau.

A. BETEBEHARRA. Egin behar duguna. Zergatiak

1. Gizatasun-printzipioa. Elkartasuna gizakiaren betebeharrak da, gizatasunezko betebeharrak, hain zuzen ere. Horrek esan nahi du muturreko sufrimendu, behartasun edo larrialdi egoeran daudenei lagundu behar diegula.

2. Erantzukizun-printzipioa. Giza duintasuna eta giza eskubideak defendatzeko erantzukizuna hartu behar dugu gure gain, norberarena zein partekatua. Horrez gain, beharrezkoak dira erantzukizun horrek dakartzen konpromiso instituzional, politiko eta soziala.

3. Legezketasun-printzipioa. Nazioarteko zuzenbidea errespetatu behar dugu. Testuinguru horretan, honako hauek errespetatu behar ditugu bereziki: 1951ko Genevako Konbentzioa, Giza Eskubideen Aldarrikapenaren 14. artikulua eta Europar Batasunaren Oinarriko Eskubideen Gutunaren 18. artikulua.

B. NAHI IZATEA. Egin nahi duguna. Zertarako egin nahi dugun

4. Seriotasuna. Seriotasunez, neurritz eta diskrezioz jokatu nahi dugu. Drama hau eta bere biktimak modu demagogiko, sentsazionalista, propagandistiko, alderdikoi edo paternalistan erabiltzearen aurka gaude.

5. Zorrotasuna. Zorrotasunez jokatu nahi dugu eta horretarako, irtenbide azkar, eraginkor, bideragarri eta iraunkorrak bilatu behar ditugu, epe ertain zein luzerako iraungo duten erantzunak behar direla ahaztu gabe.

6. Osotasuna. Ondorioak eta kausak landu nahi ditugu. Hemen laguntza eskaintzea eta tokian bertan esku hartzea proiektu zehatzekin, beste eragile batzuekin batera, egoera honen kausak gainditzeko.

C. AHAL IZATEA. Egin dezakeguna. Nola egin dezakegun

7. Elkarrekikotasuna. Gu edo gure herria momentu honetan errefuxiatuek bizi duten egoeran egongo bagina guri laguntzea gustatuko litzaigukeen moduan lagun genezake guk.

8. Koordinazioa. Administrazio publikoaren maila guztietan instituzioak haien artean ahalik eta gehien koordinatzen lagun dezakegu, tokiko instituzioetatik hasi eta nazioarteko instituzioetaraino. Horrez gain, gobernu kanpoko erakundeekiko sinergia eta lankidetzak estua bultzatzen laguntzen.

9. Antolaketa. Antolaketa zentratu gaitzake eta horrek errefuxiatuak behar bezala hartzeko beharrezkoak diren baliabide eragileak eta laguntzarako direnak aurreratzea, prestatzea eta eskura jartzea esan nahi du.

E. EGITEA. Egingo duguna. Zer den egingo dugun hori

10. Konpromisoa. Lehenik eta behin, estatu mailako, Europako eta nazioarteko instituzioen erabakietan eragina izaten saiatzen gara eta saiatuko gara, erantzunak justuagoak eta eraginkorragoak izan daitezten. Bigarrenik, krisi honek planteatutako erronka etiko, humanitario eta demokratikoari erantzuteko beharrezkoak izango liratekeen baliabideak aurrekusi ditugu. Hirugarrenik, elkartasunez eta modu antolatuan hartuko ditugu Euskadira heltzen diren errefuxiatu guztiak. Laugarrenik, errefuxiatuen eskubide eta betebeharren integrazioa sustatuko dugu, berdintasunaren eta diskriminaziorik ezaren printzipioa oinarri hartuta.

2.5.3. Nazioarteko terrorismoaren aurrean, demokraziaren balioak

2001ko irailaren 11ko atentatuak gertatu zirenetik, nagusiki eta bereizketarik egin gabe herritarrei erasotzen dien terrorismo globala daukagu munduan. Mehatxu larri eta global baten aurrean gaude. Jarduera politiko eta instituzionala ezin da atentatu bakoitzak eragindako ikarari erantzutera mugatu.

Estrategia zehatz bat behar da, osoa eta zentzuduna, bai atentatuen kausak eta posible egiten dituzten baldintzak eta bai haien ondorioak lantzen dituen. Horrenbestez, erantzun koordinatuak eman behar dira tokiko esparruan eta nazioartean, epe labur, ertain eta luzerako jarduerekin.

Eusko Jaurlaritzak printzipio demokratikoen, segurtasunaren eta giza eskubideen alde hartutako konpromisoak definitu du esparru honetan duen jarrera. Bi ikuspegiren arteko loturak deskribatzen du Jaurlaritzaren jarrera zehatza: denboran zehar iraungo duen dimentsio anitzeko erantzuna emateko beharrezkoak, nazioarteko terrorismoaren egiturazko kausak lantzeko, eta terrorismo horrek jarduteko duen ahalmenari aurre egiteko erantzun aldeaniztuna emateko beharrezkoak.

•Nazioarteko terrorismoari lotuta dauden egiturazko faktoreen aurrean dimentsio anitzeko erantzuna emateko printzipioak

-Integrazio-printzipioa. Gizartearekiko eta hezkuntzarekiko konpromisoa litzateke. Kohesio eta integrazio sozialerako politikak, giza eskubideen arloan hezteko politikak eta erlijioen eta kulturen arteko bizikidetzarako politikak sustatzen jarraitzea du helburu, bai tokiko instituzioetatik eta bai nazioarteko instituzioetatik.

-Lankidetzaren printzipioa. Elkartasunarekiko konpromisoan sakontzea dakar, lankidetzaren politiken bitartez, batez ere nazioarteko terrorismoak gehien eraso dituen herrialdeetan. Herrialdeek politika horiek diseinatzeke orduan zuzenean parte hartzen dutela bermatu behar duen lankidetzaren eredu litzateke. Horrela, politikek herrialde horien beharrezko erantzunak emateko, haien potentzialtasuna bultzatuko dute eta herrialdearen berezitasun erlijioso eta kulturala errespetatuko dute.

-Printzipio etikoa. Terrorismoari aurka egiteko, indarkeriaren aurrean etengabe eta modu aktiboan mobilizatzeko eta biktimizekiko enpatia eta ahalik eta hurbiltasun gehien erakusteko konpromiso politiko eta instituzional irmo eta anitza bultzatzea eta mantentzea dakar.

•Nazioarteko terrorismoak jarduteko duen ahalmenaren aurrean erantzun aldeaniztuna emateko printzipioak

-Eraginkortasun-printzipioa. Nazioarteko terrorismoak jarduteko duen ahalmenari eman beharreko erantzunaren ikuspuntutik, poliziaren eta inteligentzia zerbitzuen erantzuna eraginkorra litzateke epe laburrean. Horrekin batera, ekintza judiziala ere beharrezkoa litzateke. Ekintza horrek legeria kontuan hartuta esetsi behar du terrorismoa eta bereziki, maila politiko eta ekonomikoen arteko lankidetzaren bultzatu behar du nazioartean, terrorismoa posible egiten duten finantzaketa- eta hornikuntza-bideak erasotzeko.

-Proporzionaltasun-printzipioa. Ikuspuntu operatibotik, nazioarteko terrorismoak ez du konponbide militarrik. Izan ere, ez litzateke eraginkorra izango baina horrez gain, printzipio etikoa, giza eskubideekiko konpromisoa eta terrorismoak kaltetutako biztanleei laguntzeko betebeharrak humanitarioak kontuan hartuta, gerrak ez du irtenbide modura balio eta are gutxiago alde bakar batek nahi edo planteatzen badu. Kasuan-kasuan justifikatutako egoeretan eta Nazio Batuen agindura egokitzuz, emandako baliabide militarren erabilera nazioarteko terrorismoari erantzuteko estrategia globalaren osagaietako bat izan daiteke.

-Koordinazio-printzipioa. Poliziaren eta inteligentzia zerbitzuen konpromisoa etengabe indartzea esan nahi du, eta baita informazioa emateko eta prebentziorako baliabide guztiak gure inguruko polizia guztiak lankidetzan aritzeko eta koordinatzeko erabiltzea ere, atentatuak ekiditeko. Konpromiso hori, krisi garaietan eskatzeaz gain, aplikatu eta egonkortu egin behar da denboran zehar.

2.5.4. Gorroto-delituaren aurrean, hezkuntzaren balioak

Gorroto-delituaren etniari, erlijioari, politikari, generoari, gizarteari edo jatorriari lotutako etiketa bat jartzen da pertsonen giza duintasunaren gainetik. Gorroto-delituak eragiten dituzten etiketa horietan aurreiritzia, ezjakintasuna eta oldarkortasuna jartzen dira arrazoimenaren eta gizatasunaren gainetik.

Bizikidetzaren hausteko modu berriak dira gorroto-delituak. Gizalegez Akordioaren hitzaurrean bildu den bezala, bizikidetzaren hausten duten kausa nagusiek garaipean dakarte dogmatismoaren, fatalismoaren, manikeismoaren edo sektarismoaren giza kontzientzietan. Horrexek elikatzen ditu gorroto-delituak egiteko ideologia eta justifikazioa.

Lau paradigma horiek gizartearen kultura eta norberaren pentsamoldean txertatuta egon daitezke, diskrezioz. Laurok badute ezaugarri komun bat, hain zuzen ere, inposaketa, indarkeria, giza eskubideen urraketa edo baliabide ez-etikoen erabilera normalizatu egiten dituztela:

- Dogmatismoa.** Guztiz zuzen zauden eta egia osoaren jabe zaren ustea izatea esan nahi du. “Segurtasun” pertzepzio hori nahitaezkoa da baliabide ez-etikoen erabilera legitimatzeko eta baliabide horiek erabiltzera ausartzeko. Dogmatismoa mugen kontzientzia nahikoa ez dagoelako sortzen eta garatzen da.
- Fatalismoa.** Funtsean, ikuspegi biktimista da eta horren eraginez ez da beste aukerarik ikusten, ezarpenean oinarritutakoa ez bada. Indarkeriaren erabilera justifikatu egiten da: “ez dago beste aukerarik”, “gainera, haiek egiten dutena okerragoa da”. Zailtasunen erdian, aukerak identifikatzeko ezintasuna du oinarrian.
- Manikeismoa.** Arazoak alde aurreko dikotomia batera murrizten ditu eta hala, benetan aukeratzeko erantzukizuna eragozten du. Demagogia arriskutsua da, “dena da baleko” modukoak indarrean jartzen baititu eta aurkaria “etsai-iruditza” baino ez duelako hartzen. Manikeismoa kontzientzia etikoaren sakontasun ahuleko egoeretan zabalitzen da.
- Sektarismoa.** Ideia bati giza eskubideei baino balio handiagoa ematen diogularik, ideia horren defentsa kolektibo eta gogorra egitea esan nahi du. Bestea etiketa soil bihurtzen du. Gizatasuna galtzeko prozesuak eragiten ditu, baita ergeltze-prozesuak ere. Giza duintasunaren balio gorenari behar bezala ez barneratuta izatean oinarritzen da.

Hezkuntzaren ikuspuntutik, gorroto-delituaren prebentzioak, delitu politiko, sektario, klasista, arrazista, sexista, etnia artekoa zein erlijio artekoa izan, lotura zuzena du bizikidetzaren apurtzen duten lau kausa horiei emandako erantzunarekin. Hezkuntza da balio demokratikoa eta seguruenik, estrategikoa ere bada. Beharrezkoa da giza eskubideekiko errespetuan oinarritutako bizikidetzaren lortzeko kultura eta hezkuntza sustatzea.

Sexismoaren, islamofobiaren, arrazakeriaren edo indarkeria forma ororen aurrean, bizikidetzarako eta aniztasuna aintzat hartzen duen integrazioarako hezkuntza litzateke erantzuna. Bizikidetzaren balioetan hezteko, mezu bat oinarri hartuta: ez dago giza duintasunarekiko errespetua baino garrantzitsuagorik.

Guztiok gara gizartearen eta hezkuntzaren arloko eragile. Bizikidetzaren oztokatzen duten eta gorroto-delituari lotuta dauden lau kausa horiei eman beharreko erantzuna dira ondorengo lau puntuak. Hezkuntzaren arlokoak dira eta Gizalegez akordioaren edukian sakontzen dute:

- Izaera mugatuaren pedagogia.** Bizikidetzaren zera da, gure ikuspegia beti osatugabea dela onartzea. Ondorengoaz jabetzea esan nahi du: gutako inork ez du arrazoi osoa, ezin dugu dena egin eta ezin gara egia osoaren jabe izan. Hezkuntzaren ikuspuntutik, errealitate hori ulertzeko, giza-kion mugak onartzearen esperientzia hezigarria bultzatu behar da. Mugen esperientzia hezigarri horrek dogmatismoari aurrea hartzen dio eta elkarrizketa eta indarkeriarik eza sustatzen ditu.

•**Balio positiboaren pedagogia.** Bizikidetzaren zera da, zailtasunen artean aukerak sustatzen ikastea. Hori ikasteko, balio positiboaren esperientzia hezigarria sustatzea ezinbestekoa da. Esperientzia horri esker, etsipena eta baliabide ez-etikoetara jotzea ez diren aukera hobekak badirela konturatuko gara. Balio positiboaren esperientzia hezigarriak fatalismoari aurrea hartzen dio eta aniztasuna sustatzen du.

•**Kontzientzia etikoaren pedagogia.** Bizikidetzaren zera da, egoera bakoitzean gure erantzukizun etikoa geure gain hartzea. Kontzientzia etiko pertsonalean sakontzeko esperientzia hezigarria sustatzea ezinbestekoa da. Dogmatismoaren, amorraren, oldarkortasunaren, beldurraren, norberekoikeriaren eta abarren bulkada soilak baino gehiago gara, arrazoibidea dugulako eta zentzu etikoz aukeratzeko gai garelako. Kontzientzia etikoaren esperientzia hezigarriak manikeismoari aurrea hartzen dio eta elkartasuna sustatzen du.

•**Giza duintasunaren pedagogia.** Bizikidetzaren zera da, giza duintasunaren errespetuaren balio gorenaren ulertzea. Giza duintasunaren eta giza eskubideen esperientzia hezigarria sustatzea. Gizaki guztiok merezi dugu errespetua eta eskubideen subjektu izatea. Pertsona bakoitza etiketa edo bere buruaren murrizketa soilak baino gehiago da. Kontzientzia hori erabakigarria da bizikidetzaren zibilizatua lortzeko. Giza duintasunaren esperientzia hezigarriak indarkeriara jotzeari aurrea hartzen dio eta giza eskubideen errespetua sustatzen du.

Ikuspegi estrategikotik begiratuta eta etorkizunean gizarte integratu bat lortzeko, beharrezkoa da bakearen eta bizikidetzaren aldeko kultura sustatzea, aipatu berri ditugun balioen tankerakoak lantzen dituen pedagogia unibertsala barne hartzen duten gizarte- eta hezkuntza-arloko proiektuen bitartez.

Hezkuntzaren aldeko apusturik gabe, bakearen eta bizikidetzaren aldeko kulturarik gabe, gizarterako eta kohesiorako politikarik gabe eta epe ertain eta luzerako diren balioetan inbertitu gabe, zaila izango da bizikidetzaren arloan agertuz doazen erronkei erantzun estrategiko eta globala ematea.

Hirugarren zatia

Jarduera-plana

I. ardatza. Iragana.

Indarkeriaren amaiera antolatua

---

1. ekimenaren fitxa

ETAren armagabetzea eta desegitea

1. Ekimenaren deskribapena

Hiru erreferentzia oinarri hartuta garatzen da ekimen hau:

- Legezko, behin betiko eta ordainetan ezer eman gabeko armagabetzea egiaztatzea, ETA desegitearen eta desagertzearen aurretiko urrats bezala.
- Legebiltzarreko taldeekin eta eragile instituzionalekin, nazioartekoekin, politikoeekin eta sozialekin koordinazioan eta lankidetzan garatzea egiteko hau.

2. Helburuak

- ETA behin betiko armagabetzea, desegitea eta desagertzea lortzea eta indarkeriaren amaiera antolatua lortzeko prozesuari mesede egitea.
- Euskal gizartean eta politikan iraganari eta indarkeriari lotutako etapa bat behin betiko ixten laguntzea eta bizikidetzan oinarritutako oraina eta etorkizuna eraikitzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Armagabetzearen egiaztatzea babestea indarkeriaren amaiera antolatuarekiko konpromisoari lotuta egongo da eta Eusko Jaurlaritzak 2014ko abenduaren 21ean aurkeztu zuen proposamena ete bere ondorengo eguneratzeak hartuko ditu erreferentzia modura.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza: Armagabetzea egiaztatzea babesteko prozesuaren garapena.	·2017ko lehen seihilekoan.	·Legezko, behin betiko eta ordainetan ezer eman gabeko armagabetzea babesteko prozesuaren garapena.
2. ekintza. Prozesua ebaluatzea.	·2017ko bigarren seihilekoan.	·Ebaluazio-lana egitea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

·ETA armagabetu eta desegiteko helburua betetzea eta indarkeriaren amaiera antolatua lortzen laguntzea.

2. ekimenaren fitxa

Iraganari buruzko hausnarketa kritikoa

1. Ekimenaren deskribapena

Ekintza zehatz baten islatzen da ekimen honen edukia: iraganean giza eskubideen urraketa, indarkeriaren legitimazioa edo biktimekiko sentiberatasun falta eragin duen gauza ororen inguruko hausnarketa kritikorako dokumentu bat egitea. Akordio batera iristea eta ostean gizartean eta hezkuntza- eta unibertsitate-esparruan zabaltzea izango litzateke dokumentu horren helburua.

2. Helburuak

- Indarkeriaren amaiera antolatua lortzeko prozesuaren alde egitea, terrorismoaren, indarkeriaren eta giza eskubideen urraketen inguruko hausnarketa kritiko eta partekatuaren bitartez. Hausnarketa horrek *inoiz gehiago ez* ondorioa ateratzeko eta *ez errepikatzeko* konpromisoa hartzeko erreferentzia modura balio beharko luke, bai hedatzeko eta bai hezkuntza-arloan.
- Euskal gizartean eta politikan iraganari eta indarkeriari lotutako etapa bat behin betiko ixten laguntzea eta memoria aintzat hartzen duen bizikidetzan oinarritutako oraina eta etorkizuna eraikitzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Ekimen honen erronka nagusia ahalik eta adostasun handiena eta zeharkakoena lortzea da, eta gutxiengo etiko baten oinarrituta egitea: giza eskubideak xedaezinak direla onartzea eta beraz, giza eskubideen urraketa gaitzestea, orain, etorkizunean eta iraganaren analisisa egiteko orduan.
- Oinarritzko dokumentuaren lehenengo zirriborroa egiteko, Eusko Jaurlaritzak 2015eko apirilaren 1ean aurkeztutako Zuzendu dokumentua, autokritikaren balioari eta pedagogiari buruzkoa, hartuko da erreferentzia modura,
- Dokumentu hori egiteko metodoaren xedea adostasuna lortzea izan beharko da, dokumentua egiten joan ahala. Lehenengo zirriborroa egiteak ez du derrigorrez esan nahi jendartean aurkeztu behar denik, horrek adostasuna lortzen laguntzen badu.
- Modu osagarrian, Eusko Jaurlaritzak autokritikaren balioei buruzko dibulgaziozko jarduerak egin ahalko ditu, lehen aldiz 2015eko urriaren 31n garatu zituen Zuzendu Jardunaldien programari jarraipena emanez.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Oinarrizko proposamenaren zirriborroa egitea.	·2017.	·Proposamena itxuratzeko lana egitea.
2. ekintza. Ahalik eta adostasun handiena lortzen saiatzea.	·2017-18.	·Adostasuna lortzeko xedez egindako kudeaketen balantzea egitea.
3. ekintza. Ekimena ebaluatu eta eguneratzea.	·2018. Bigarren sei hilekoan eta egoki denean.	·Ebaluazio- eta eguneraketa-lana egitea.
4. ekintza. Adostutako dokumentuaren edukia zabaltzea.	·Egoki denean.	·Dokumentuan bertan xedatutakoaren arabera.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Terrorismoak, indarkeriak eta giza eskubideen urraketak markatutako iraganaren inguruko hausnarketa kritiko eta partekatua biltzen duen akordio-dokumentu bat egitea.

3. ekimenaren fitxa

Iragana argitzea

1. Ekimenaren deskribapena

Ekimen honek jarraipena ematen dio aurreko legegintzaldietan ildo horretan egindako lanari. Urtean behingo programa bat zehaztu eta garatzea litzateke ekimenaren funtsa, 1960-2010 tartean gertatutako giza eskubideen urraketak eta eragindako biktimak argitzeko txosten eta azterlanak barne hartzen dituena.

2. Helburuak

- Egiaren mapa osatzen laguntzea, ezer parekatu gabe eta inor kanpoan utzi gabe, terrorismoaren eta indarkeriaren errealitatea eta iragan hurbilean izandako eragina argitzeko.
- Iragan hurbilean izandako giza eskubideen urraketei buruzko txostenen programa garatzen jarraitzea. Urraketa horiek ikusgai jartzea eta gizarteratzea biktimei ordaina eta aitortza publikoa emateko ekintza bat litzateke, gainera.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Gogorak egingo ditu *Memoria Historikoa* argitzeko txostenak eta azterlanak, hots, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuak. Idazkaritza Nagusia arduratuko da *duela gutxiko memoria* argitzeko txostenak eta azterlanak bultzatzeaz, indarkeriaren amaiera antolatua politikari lotuta badaude. Txosten eta azterlan horiek eginda daudenean, Gogorari bidaliko zaizkio.
- Legegintzaldi honetarako laneko planaren baitan, aurreko legegintzaldian hasitako azterlanak bukatuko dira, argitu gabeko atentatu terroristen auzibide-egoerari buruzkoa edo torturari buruzko ikerketa, esate baterako.
- Lan-programak ETaren eta hari lotutako erakundeen terrorismoa argitzera bideratutako azterlanak, GAL, BVE eta antzekoen terrorismoa argitzeari buruzko azterlanak eta motibazio politikoko indarkeria egoeran izandako giza eskubideen urraketei buruzko azterlanak bilduko ditu atal desberdinetan.
- Erakunde adituei aginduko zaie txosten eta azterlan horiek egiteko, erakunde akademikoei bereziki. Azterlan horiek idazteko orduan iritzia emateko askatasuna, zorrotasuna, diziplina anitzeko ikuspegia eta azterlanok egin eta alderatzeko metodologia anitza bermatu beharko dituzte, joera ideologiko alderdikariak ekiditeko.
- Egiten diren txosten eta azterlanek barne hartuko dute genero- dimentsioa eta beraz, sexuaren arabera bereizi beharko dituzte bildutako datuak.
- Horiek guztiak oinarri hartuta, Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiak gainerako erakunde publikoekiko sinergia, osagarritasuna eta lankidetzaren bilatuko ditu iraganari buruzko azterlanak eta txostenak egiteko eta bikoiztasunak edo itxuraldatzeak ekiditen saiatuko da.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Argitze-lanaren urteko programa zehaztea.	·Urte bakoitzeko lehen sei hilekoan.	·Programa zehazteko lana egitea.
2. ekintza. Lan-programa kudeatzea.	·Legegintzaldiaren gainerakoan.	·Adostutako lan-programaren egutegia betetzea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Aurreko legegintzaldietako txosten eta azterlanak eta legegintzaldi honetan egingo direnak batuta, egiaren mapa egin ahal izatea. Egiaren mapa horrek terrorismoaren eta indarkeriaren errealitatera eta iragan hurbilean izandako eraginera hurbilketa zehatza egitea ahalbidetu beharko luke.

II. ardatza. **Oraina.**

Bizikidetzaren normalizazioa

---

4. ekimenaren fitxa

Biktimak

1. Ekimenaren deskribapena

Eusko Jaurlaritzak legegintzaldi honetan bultzatuko dituen biktimen arloko politika publikoek hiru jardueraren ardatz izango dituzte: jarraitutasuna, garapena, berrikuntza eta ebaluazioa.

- Jarraitutasuna. Terrorismoaren biktimen arloan, aurreko legegintzaldietan biktimei laguntzeko eta aitortza eta ordaina emateko bultzatu diren politikak bultzatzen jarraitzea, indarrean dagoen esparru arautzailea eta bereziki 4/2008 Legea errespetatuz.
- Garapena. Eusko Legebiltzarrak 2016ko uztailaren 28an onetsitako 12/2016 Legea garatzea, arrazoi politikoek eragindako giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimei aitortza eta ordaina emateari buruzkoa.
- Berrikuntza. Batera Konpromisoa izeneko dokumentua oinarri hartuta, biktimak eta gizartea elkartzea eta guztiek etorkizuna eta bizikidetzara irakiten parte hartzea sustatzen duten jarduerak bultzatzea.
- Ebaluazioa. Legegintzaldi amaieran biktimen aitortzaren arloan egiteko geratu diren zereginak ebaluatzea.

2. Helburuak

- Biktima guztiei aitortza eta ordaina emateko prozesuak osatzen laguntzea eta haiek ere bizikidetzara irakitzeko orduan parte har dezaten sustatzea.
- Lehenik eta behin, biktimek arretoa eta aitortza eman zaiela sentitzeko baliabide guztiak jartzea eta bigarrenik, biktimek bizikidetzaren eta normalizazioaren arloan lortutako arrakasta sozial ororen partaide direla sentitzeko baliabide guztiak jartzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Eusko Jaurlaritzak biktimen arloan duen politika publikoa biktimek egia jakiteko, justizia egiteko eta ordaina emateko duten eskubidean oinarritzen da, eta biktimei jasan zuten bidegabekeriaren aurrean elkartasuna erakustean. Konpromiso hori biktimei eragindako kaltea eta sufrimendua aitortzean eta berdintasunaren eta diskriminaziorik ezaren printzipioan oinarritzen da, biktima bihurtu dituzten kausak alderatu gabe.
- Gogorak kudeatuko ditu Memoria Historikoaren garaiko biktimen –frankismoaren biktimen– politikak, biktima horiei eman beharreko aitortza eta ordaina memoriari hertsiki lotuta dagoelako. Idazkaritzak kudeatuko ditu duela gutxi memoriaekin lotura duten biktimen –terrorismoaren biktimak eta motibazio politikoko indarkeria egoeran giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimak– politika publikoak; izan ere, politika publiko horien garapena laguntza ematean oinarritzen da, besteak beste, eta bizikidetzara normalizatzeko helburuari lotuta dago.
- Terrorismoaren Biktimen Partaidetzarako Euskal Kontseiluaren lankidetzara indartuko da eta Terrorismoaren Biktimen Oroimenezko Europako Eguna ospatuko da urtero.
- Urtero-urtero, azken hiru hilabeteetan, Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiak hurrengo urterako lan-programa bat prestatuko du. Lan-programa horrek jarraitutasunaren, garapenaren eta berrikuntzaren ardatzak garatu beharko ditu biktimen arloko politiketan.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. 2017ko lan-programa.	· 2017. Lehen seihilekoan.	2017ko lan-programa betetzea.
2. ekintza. 2018ko lan-programa.	· 2017. Azken hiruhilekoan.	·2018ko lan-programa betetzea.
4. ekintza. 2019ko lan-programa.	· 2018. Azken hiruhilekoan.	·2019ko lan-programa betetzea.
4. ekintza 2020ko lan-programa.	· 2019. Azken hiruhilekoan.	·2020ko lan-programa betetzea.
5. ekintza. Aitortza emateko politiken ebaluazioa egitea.	· 2020. Lehen seihilekoan.	·Ebaluazioa aurkeztea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

·Legegintzaldi amaieran arlo honetako politikek instituzioak, eragile politikoak, elkarteak eta herritarrak gehiago elkartzeko espazio bat osatzea, biktimen parte-hartzearekin. Logikoa den moduan, elkarketa horietan desadostasunak ere onartu beharko dira baina funtsean batasuna sustatuko da.

5. ekimenaren fitxa

Memoria

1. Ekimenaren deskribapena

Memoriaren politika publikoen arloan, Eusko Jaurlaritzak Gogoraren 2017-2020rako Jarduera-plana aurkeztuko du, Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuarena, alegia. Plan horrek edukia emango die bere hiru ardatzei: kudeaketa, dibulgazioa eta ikerketa. Horrez gain, honako proiektu hauek barne hartuko ditu, besteak beste: dokumentazio zentroa, liburutegia, erakusketetan eta hezkuntzan oinarritutako estrategia edo memoriaren institutuen arteko lankidetzarako eta koordinaziorako proiektuak. Memoria Historikoaren arloan, euskal instituzioek Memoria Historikoaren egia argitzeko eta aitortzeko eta biktimei ordaina emateko prozesu bat bultzatzeko beharrezkoak diren aurreikuspenak ezarriko ditu. Hori guztia Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutua sortzeko Legea (4/2014 Legea, azaroaren 27koa) oinarri hartuta.

2. Helburuak

- Gogora erreferentziazko espazio izatea lortzea, ondorengoetarako: (I) memoriaren inguruko politika publikoak partekatzeko, (II) memoriaren balio zehatza eta benetakoa kalera eta herritarrei hurbiltzeko, eta (III) memoriak hezkuntzarako duen potentzialtasuna sustatzeko.
- Gogorarentzako jarduera-programa bat sustatzea, iraganari buruzko gogoeta kritikoa egiteko, adostasunik handienez oinarriturik eta parte-hartzea, elkarrizketa eta aniztasuna sustatuz.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Eusko Jaurlaritzaren memoria-arloko politika publikoa elkarrizketan eta aniztasunarekiko konpromisoan oinarritzen da eta iraganean izandako terrorismo edo indarkeria mota ororen legitimazioa, konpentsazioa edo minimizazioa gaitzesteko eta orain edo etorkizunean hori aldatzeari aurrez aurrez kontra egiteko konpromisoa du.
- Gogora Institutuak, Eusko Legebiltzarreko Giza Eskubideen eta Berdintasunaren Batzordearen aurrean kontu emateaz gain, bere Zuzendaritza Kontseiluan parte hartzen duten eragileekin konpromisoa eta lana partekatzeko lidergoa hartu du bere gain.
- Gogoraren 2017-2020ko Jarduera-planean memoria historikoaren garaia eta duela gutxiko memoriarena landuko dira, bata eta bestea bereizita. Iraganean pairatutako terrorismo, indarkeria edo giza eskubideen urraketa ororen aurka egingo du, salbuespenik gabe, eta horiek konpentsatzeko konparaketa oro arbuatuko du.
- Eusko Jaurlaritzak Terrorismoaren Biktimen Oroimenerako Zentroan parte hartuko du eta harekin lankidetzan arituko da. Memoria-aniztasunaren trataera demokratikoari mesede egiten eta hura bultzatzen saiaturiko da, memoria-arloko politika publikoa itxurtzeko orduan joera alderdikariak egoteko arriskua ekiditeko.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Gogoraren Jarduera-plana aurkeztea.	·2017. Lehen sei hilekoan.	·Jarduera-planaren aurkezpen lana egitea.
2. ekintza. Gogoraren Jarduera-plana garatzea.	·Indarraldi osoan zehar.	·Jarduera-planaren programa eta edukiak betetzea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Gogoraren jarduerak eta ekimenak ideologia politikoen arteko eta gizartearen eta instituzioen arteko topaketa-puntua izatea lortzea.

6. ekimenaren fitxa

Espetxe-politika

1. Ekimenaren deskribapena

Eusko Jaurlaritzak espetxe-politikaren arloan duen jarduera-programak hiru helburu hauek bete nahi ditu:

- Espetxe-politikari beste norabide bat emateko proposamen bat sustatzea. Espetxe-politika berriaren helburu nagusia gizarteratzea izan beharko litzateke, eragin humanitario handiena duten arazoei lehen-tasuna eman beharko lieke, presoak etxera hurbiltzearen alde egin beharko luke eta espetxeekiko eskumena EAera eskualdatzeko eskatu beharko luke.
- Legebiltzarraren ekimenak prestatzen laguntzea, ekimen horiek arestian aipatutako proposamena babesten dutenean eta Espainiako gobernuaren eta Eusko Jaurlaritzaren arteko adostasuna lortzeko eskatzen dutenean.
- Europar zabaltzen ari den justizia leheneratzailearen ildo beretik, gizarteratzeko politika publikoak arautzen eta sustatzen dituen dekretu bat onetsi eta garatzea, Lan eta Justizia Sailarekin lankidetzan.

2. Helburuak

- Zigor-, espetxe- eta gizarteratze-politika normalizatzen eta baketzen laguntzea, legezko eta konstituzioko printzipioak eta Gernikako Estatutua errespetatuz, gizarteraren gehiengoaren borondatea aintzat hartuta eta adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzak lortzeko xedez.
- Bizikidetzaren normalizazioarekin bat datorren zigor-, espetxe- eta gizarteratze-politika garatzeko erabilgarriak diren tresnak eta akordioak sustatzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Honako legezko printzipio hauek oinarri hartuko dituen espetxe-politikaren aldekoa da Eusko Jaurlaritza: indibiduaizoa, gizatasuna, eragindako mina aitortzea eta gizarteratzea. Horren ondorioetako bat litzateke presoak beren familia-girotik hurbil dauden espetxeetara lekualdatzeari babesa ematea.
- Espetxe-politika beste modu batera orientatzeko proposamena ordenamendu juridikoan aurreikusitakoa errespetatuz gauzatuko da eta Zuzen Bidean Proposamenean oinarrituko da. Eusko Jaurlaritzak 2014ko azaroan aurkeztu zuen proposamen hori eta ETAREN amaieraren ostean, zigor- eta espetxe-arloetan berriro ere normaltasuna lortzea du helburu.
- Gizarteratzeko Dekretua itxuratzeko, Eusko Jaurlaritzak 2016ko ekainaren 18an Donostian egin zen Justizia Leheneratzailearen Europako Kongresuan aurkeztu zuen Dekretuaren zirriborroa hartuko da oinarri modura. Konstituzioak berriro hezteko eta berriro sozializatzeko funtzioa ezartzen du espetxe-zigorretarako, eta funtzio horretara bideratuko da Dekretuaren edukia.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Espetxe-politikari buruzko oinarritzko proposamena prestatzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Proposamenaren aurkezpen-lana egitea.
2. ekintza. Legebiltzarraren ekimenekin lankidetzan aritzea.	·2017.	·Lankidetzan aritzeko ekintza gauzatzea.
3. ekintza. Gizarteratzeko Dekretua bultzatzea.	2017-18.	·Dekretua onestea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Espetxe-politikan jarduteko adostasuna lortzea, preso dauden pertsonak beren familia-girotik hurbil geratzen diren espetxeetara ekartzeko, haiek gizarteratzeko legezko bideak garatzeko eta espetheen gaineko eskumena eskualdatzeko.

III. ardatza. **Etorkizuna.**

Bizikidetzaren erronka berriak

---

7. ekimenaren fitxa

Aniztasunaren kudeaketa positiboa

1. Ekimenaren deskribapena

Aniztasunaren kudeaketa positiboaren arloan, hiru jarduera-ildotan islatuko da garatu beharreko lan-programa:

- Erljioen arteko elkarrizketarako eta lankidetzarako programa bat bultzatzea, hiru ekintzaren bitartez: sinesmen desberdinen ezarpen-mapa egitea, erakunde erlijiosoen erregistroa sortzea eta erlijio kontseilu bat eratzea.
- Gurtza-zentroei buruzko lege bat onestea, aurreko bi legegintzaldietan egindako lanean oinarrituko litzatekeena.
- Udalerrri edo eskualde bakoitzeko kultura- eta erlijio-aniztasunaren ezagutzarako eta pedagogiarako tokiko gidaliburuak egiteko ereduazko dokumentu bat prestatzea.
- Herritarren eta elkartein inplikazioa sustatzea, giza eskubideen arloko diru-laguntzetarako deialdietan aniztasunaren sustapena eta arrazismoaren eta gorroto-delituen prebentzioa sartuz.

2. Helburuak

- Elkarrizketa, enpatia eta lankidetzara bultzatzea, aniztasuna modu positiboan kudeatzeko eta pertsona bat bere etiketa kolektiboagatik diskriminatua izateko forma oro ekiditeko.
- Desberdintasun erlijioso edo kulturalen aurrean edo bestelako desberdintasunen aurrean, enpatiaren aldekoa den eta beldurra eta estereotipoak gainditzea helburu duen kultura sustatzeko tresna eta baliabide erabilgarriak sortzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalaren lehenengo artikuluan oinarrituta dago Eusko Jaurlaritzak arlo honetan bultzatzen duen politika: *“Gizon-emakume guztiak aske jaiotzen dira, duintasun eta eskubide berberak dituztela; eta ezaguera eta kontzientzia dutenez gero, elkarren artean senide legez jokatu behar dute”*.
- Ekimen hau garatzeko, sinesmen erlijiosoen parte-hartzea bultzatuko da, eta baita erlijioen eta kulturen arteko bizikidetzaren alde lan egiten duten erakunde sozialena ere.
- Erljio kontseiluak aholkularitza-izaera izango du eta proposamenak egin ahalko ditu. Arazoak aztertze-ko eta adostuak izan diren proposamenak egiteko espazio modura funtzionatuko du.
- Aniztasunaren tokiko gidaliburuaren eredu itxuratzeko, kultura desberdinetako pertsonen parte hartzea iradokiko da, elkar ezagutzeko eta bata bestearengana hurbiltzeko aukera ematen baitu horrek. Gainera, genero-dimentsioa barne hartu beharko du gidaliburuak.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Erlijioen arteko lan-programa aktibatzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Programaren edukia eta egutegia betetzea.
2. ekintza. Gurtza-zentroen Legea onestea.	·2018.	·Legearen onespenez egitea.
3. ekintza. Tokiko gidaliburuaren eredu aurkeztu eta zabaltzea.	·2018.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
4. ekintza. Diru-laguntzetarako beste ikuspuntu bat ezartzea.	·2018.	·Diru-laguntzen dekretu berri bat onestea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Kulturen arteko bizikidetzarako eta lankidetzarako erreferente bat sortzea Erlijio Kontseiluaren inguruan, gizartea xede duena.

8. ekimenaren fitxa

Elkartasunaren sustapena

1. Ekimenaren deskribapena

Arlo honetan, Eusko Jaurlaritzaren laneko planak lau jarduera-ildo garatu nahi ditu:

- Sailarteko organo bat sortzea, giza eskubideak urratzeko arrisku larria duten egoerak hautemateko mekanismo modura funtzionatuko lukeena.
- Esparru-dokumentu bat egin eta garatzea, errefuxiatuen eta etorkinen harreraren eta haiekiko elkartasunaren kudeaketa sozial, politiko eta erakunde artekoa egiteko.
- Herritarren eta elkarten inplikazioa sustatzea, giza eskubideen arloko diru-laguntzetarako deialdietan elkartasunaren sustapena sartuz, berdintasunik ezaren edo bidegabekeriaren aurrean, eta mobilizazioa, indarkeriaren, terrorismoaren eta gerraren aurrean.
- 2018-2021erako Garapenerako Lankidetzaren IV. Plan Gidatzailea egin eta onesteko prozesua eta tramitazioa bultzatzea, aurreko plan gidatzailearen ebaluazioa egin ondoren.

2. Helburuak

- Giza eskubideekiko enpatiarekin eta guztion ongizatearen esanahia ulertzean oinarritzen den bizikidetzaren aldeko kulturarekin konprometitutako gizartea sustatzea.
- Berdintasunik eza islatzen duten egoerarik kritikoenen aurrean erantzuteko gaitasuna izateko beharrezkoak diren baliabideak indartzea eta elkartasuna sustatzea.
- Euskadin instituzioek eta gizarteak elkartasunaren eta giza eskubideen alde hartutako konpromisoaren barneko proiektzioa garapenerako lankidetzaren politiken arloko nazioarteko ekintzarekin konektatzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Elkartasunaren balioa sustatzeak badu funtzio estrategiko bat Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honetan. Gizartea elkartzeko eta adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren indartzeko biderik sendoena da, bai iraganaren ondorioak kudeatzeko orduan eta bai etorkizuneko erronkei aurrera egiteko orduan.
- Lau fasetan banatuko da giza eskubideak urra ditzaketan egoera larrien berri emateko sailarteko alerta-mekanismoaren lana: oso zaugarriak diren egoerak eta kolektiboak hautematea, egoeraren azterketa espezifikoa egitea, irtenbideak bilatzea eta erantzuna ematea. Genero-dimentsioa barne hartu beharko du guzti horrek.
- Errefuxiatuen eta etorkinen harrerari buruzko esparru-dokumentu bat egiteko prozesuan, esperientziak, hausnarketak eta proiektuak partekatzeko jardunaldi batzuk egiteko aukera baloratuko da, Europako eskualdeetako gobernuak arlo horretan modu aktiboan jarduteko borondatea baldin badute.
- 2018-2021erako Garapenerako Lankidetzaren IV. Plan Gidatzailea egin aurretik, Garapenerako Lankidetzaren Urte Anitzeko Plangintza Estrategikoaren Jarraibide Orokorrak finkatuko ditu Jaurlaritzak, Eusko Legebiltzarrari bidaltzeko.
- Aurreko plan gidatzailea ebaluatzeko eta plan gidatzaile berria onesteko prozesuarekin batera, azken urteotan nazioartean gertatutako aldaketa garrantzitsuak eta aldaketa horiek ekarritako erronkak, mugak eta aukerak kontuan hartzen dituen funtsezko hausnarketa bultzatuko da. Horrez gain, Garapenerako Lankidetzaren 1/2007 Legearen balizko erreforma egiteko komenigarritasuna baloratu beharko da.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Sailarteko organoa sortzea.	·2017. Bigarren seihilekoan.	·Organoa sortzea eta bere agenda garatzea.
2. ekintza. Esparru-dokumentu bat prestatzea.	·2017.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
3. ekintza. Diru-laguntzetarako beste ikuspuntu bat ezartzea.	·2018. Lehen seihilekoan.	·Diru-laguntzen dekretu berria onestea.
4. ekintza. Lankidetzarako Plan Zuzentzaile berria onestea.	·2018. Lehen seihilekoan.	·Plan Zuzentzaile berria onestea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

·Giza eskubideak urratzeko arrisku larria duten egoerei hobeto erantzuteko erabilgarriak eta praktikoak izan daitezkeen tresnak sortzea: Jaurlaritzaren baitan sailarteko organo bat sortzea, erreferentziatzko esparru-dokumentu bat prestatzea eta lankidetzarako plan gidatzaile bat itxuratzea.

9. ekimenaren fitxa

Hezkuntza (Bizikidetzaren eta giza eskubideen kultura)

1. Ekimenaren deskribapena

Hezkuntzaren arloan, bizikidetzari eta giza eskubideei lotutako hezkuntza indartzeko programa bat garatzea aurreikusten da plan honetan, hiru ardatz oinarri hartuta:

- Indarkeriarik eza eta giza eskubideak, Adi-adian proiektuan bildu diren biktimen lekukotasun hezigarriak erabiliz.
- Aniztasuna eta giza eskubideak, arrazismoaren eta etiketa kolektiboetara lotutako diskriminazioaren prebentzioan zentratutako hezkuntza-tresna bat abian jarritz.
- Elkartasuna eta giza eskubideak, bidegabekeriaren eta bazterkeriaren aurrean enpatia eta elkartasuna sustatzeko zentratutako hezkuntza-proposamen baten bidez.
- Jarduera-programa hau garatzearekin batera, Elkarrekin bonu-programarekin eta Eskola Bakegune webgunerekin jarraituko da eta Eusko Jaurlaritzak Aieteko giza eskubideen arloko baliabide pedagogikoen zentroari babesa ematen eta bertan parte hartzen jarraituko du.

2. Helburuak

- Giza eskubideen arloko hezkuntza eskaintzeko proiektua sendotzea, giza duintasunaren oinarri pedagogikoan oinarritua eta bakearekiko, aniztasunarekiko eta elkartasunarekiko konpromisora bideratua, enpatiaren aldeko hautua aintzat hartuta.
- Bizikidetzaren arloan konpontzeke dauzkagun eta etorri ere badatozen erronkak direla-eta, heziketarako tresnak sortzea eta gizartearen eta hezkuntzaren arteko elkarreraginak indartzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Gure hezkuntza-sistemak urteak daramatza lanean bizikidetzarako hezkuntzaren eremuan. Jarduera-programa honek egindako lana aitortzen du beste ezerekin aurretik eta proposamen *gehigarri* modura itxuratu da, lan hori indartzea baita bere xedea.
- Zentroen eta hezitzaileen autonomiarekiko errespetuan oinarritzen da programa hau eta Gizalegez Akordioa sinatu duten hezkuntza-arloko eragileekin batera eta haiekin harremanetan mantenduz garatuko da, eragile horiek baitira Euskadiko hezkuntza-komunitatearen ordezkariak.
- Ikasgeletan lekukotasuna eman duten biktimekin lankidetzan diseinatuko da Adi-adian programaren eguneraketa.
- Diskriminazioa prebenitzeko eta elkartasuna sustatzeko tresna hezigarriak garatzeko orduan, Aieteko Baliabide Pedagogikoen Zentroarekin koordinatu beharko da lana.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Adi-adian proiektua eguneratzea.	·2017. Lehen seihilekoan.	·Eguneratutako proiektua prestatzea.
2. ekintza. Elkarrekin bonu-programa bultzatu eta indartzea.	·2017. Lehen seihilekoan.	·Bonu-programaren deialdia onestea.
3. ekintza. Diskriminazioa prebenitzeko hezkuntza-materiala sortzea.	·2018. Lehen seihilekoan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
4. ekintza. Elkartasuna sustatzeko hezkuntza-materiala sortzea.	·2018. Lehen seihilekoan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
5. ekintza. Gizalegez Akordioaren deialdia egitea.	·Urte bakoitzeko lehen hiruhilekoan.	·Urtero lan hori egitea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Bizikidetzaren eta giza eskubideen aldeko hezkuntza ideologia politiko desberdinak eta gizartea eta instituzioak elkartzeko gakoa izan dadin lortzea eta horrekin batera, hezkuntzarako tresnak sortzea, erreferenteak izango liratekeenak, erabilgarriak direlako eta erabili egiten direlako.

10. ekimenaren fitxa

Dibulgazioa (Bizikidetzaren eta giza eskubideen kultura)

1. Ekimenaren deskribapena

Honako jarduera-ildo hauei jarraipena ematen dieten beste jarduera batzuk daude dibulgazio-ekimenaren baitan:

- Abenduaren 10ean ospatzen den giza eskubideen egunaren harira urteroko kanpaina egitea.
- Abenduaren 10ean bertan René Cassin Saria ematea.
- EiTBrekin bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan sinatutako akordioarekin jarraitzea eta berriro sinatzea.
- Giza eskubideei buruzko zinemaren Zinexit zikloarekin jarraitzea eta berriro jaurtitzea.

2. Helburuak

- Bizikidetzaren eta giza eskubideen aldeko kultura indartzera bideratutako pedagogia soziala sustatzea.
- Giza eskubideekiko, elkartasunarekiko eta enpatiaren aldeko hautuarekiko konpromisoari lotuta dauden komunikazio- eta dibulgazio-erreferentziak sortzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Euskal gizartean giza eskubideak eta horien oinarrian den giza duintasuna errespetatzearen balio etiko, aurrepolitiko eta unibertsalaren aldeko kontzientzia indartzera bideratuta dago Eusko Jaurlaritzak giza eskubideen arloan duen dibulgazio-politika, adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren normalizatua lortu ahal izateko.
- Abenduaren 10ean Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalaren urteurrenarekin batera egiten diren komunikazio espezifikorako ekimenak edo beste edozein komunikazio-kanpaina baldintzatuko ditu gure gizarteak bizi duen egoera ekonomiko zailak.
- Legegintzaldi honetan zehar René Cassin Sariaren oinarriak arautzen dituen Dekretua aldatuko da, sariaren proiektzioa eguneratu eta indartzeko.
- EiTBrekin sinatutako akordioa berritzeko, aurreko legegintzaldietan bakearen eta bizikidetzaren arloan egindako ibilbidea hartuko da erreferentzia modura eta aniztasunarekin eta elkartasunarekin erlazionatutako giza eskubideen arloan agertuz doazen gaiak gehituko zaizkio.
- Zinexit zikloak arrakastaz gairatu du bere lehenengo etapa eta sendotu egin da. Legegintzaldi honetan zehar proiektu bat prestatuko da, progresiboki zabaltzen joateko.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Abenduaren 10eko kanpainak garatzea.	·Urte bakoitzeko abenduan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
2. ekintza. René Cassin Sarirako Dekretu berria onestea.	·2017. Bigarren seihilekoan.	·Dekretua onestea eta bere edukia garatzea.
3. ekintza. EiTBrekin sinatutako akordioa berritzea.	·2017. Bigarren seihilekoan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
4. ekintza. Zinexiten etapa berrirako proposamena aurkeztea.	·2018. Lehen seihilekoan.	·Proposamena prestatzeko lana egitea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Giza eskubideen balio gorena defendatu eta zabaltzeko konpromisoa hartu duten instituzioen erreferentzia eta instituzioek bere egindako erreferentziak gizartean sendotzea.

---

11. ekimenaren fitxa

Parte-hartzea (Bizikidetzaren eta giza eskubideen kultura)

1. Ekimenaren deskribapena

Gogorak memoria eraikitzeke orduan gizarteak parte hartzeko egingo duen lanaz gain, jarduera-programak lau lan-ildo izango ditu:

- Elkarteen Foroarekin lankidetzan aritzeko hitzarmena onestea. Hitzarmen hori bizikidetzaren eraikitzeke orduan herritarren parte-hartzea sustatzera bideratuta egongo litzateke batik bat.
- Azken urteotan Aipaz elkartearekin (Bakearen Ikerketarako Espainiako Elkarte) eta Bakearen Kultura Fundazioarekin izandako lankidetzaren esperientziari jarraipena ematea.
- Herritarrek parte hartzeko tokiko ekimenak babestea. Udalekin eta elkarteekin itundu daitezke ekimen horiek, Elkarrekin Bonu-programa bultzatuz eta indartuz.
- Eusko Jaurlaritzak Aieteko Giza Eskubideen arloko Baliabide Pedagogikoen Zentroarekin lankidetzan eta bertan parte hartzen jarraitzea, metodologia parte-hartzaileen arloan.

2. Helburuak

- Eragile sozialekin lankidetzan aritzea eta horrela, iraganaren memoria aintzat hartzen duen, adiskidetasunean oinarritzen den eta giza eskubideen agenda berriari irekita dagoen bizikidetzaren normalizatuaren aldeko kultura finkatzea.
- Programak eta ekimenak bultzatzea, pertsona bakoitzak eta oro har gizarteak bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan inplikatzeko eta erantzukizunez jokatzeko kontzientzia hartzea sustatzen dutenak, hain zuzen ere.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honetan bildu diren ekimen guztiek zeharkako jarduera-eredu bera dute oinarritzat: "herritarrek planarekin erlazionatutako politika publikoetan parte hartzeko bideak aztertu, proposatu eta/edo erraztea". Horrenbestez, herritarrek parte hartzeko programa espezifikoak garatzeaz gain, plan osoa garatzeko orduan ere aintzat hartu beharreko zerbait da herritarren parte-hartzea.
- Elkarteen Foroarekin eta erakunde sozialekin sinatutako lankidetzaren hitzarmenetan garrantzia berezia emango zaio herritarren parte-hartzearen arloan izari txikian izandako esperientzien balioari eta parte-hartze horrek areagotzeko eta hedatzeko duen indarrari.
- Legegintzaldi honetan, gizartearen egitekoa eta giza eskubideen arloan agertzen ari diren erroak berri-berrietan duen inplikazioa aztertzea bideratuko da Aipazekin eta Bakearen Kultura Fundazioarekin adostutako lankidetzaren.
- Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana garatzeko orduan, gizarte-, kultura- eta enpresa-arloko edo beste arlo batzuetako eragileek bizikidetzaren aldeko kulturaren parte hartzeko eta kultura horri mesede egiteko ekimenetan parte hartu nahi badute, haiekin lankidetzan aritzeko ildo berriak sartu ahalko dira planean, berariaz aurreikusi ez badira ere.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Elkarteen Foroarekin hitzarmena sinatzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
2. ekintza. Elkarrekin bonu-programa bultzatu eta indartzea.	·2017. Lehen sei hilekoan.	·Bonu-programaren deialdia onestea.
3. ekintza. Aipaz eta FCPrekin lankidetzan aritzeko ildoak diseinatzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

·Gizarte zibil antolatua baliabideak eta ahalmena sendotzea, herritarrek bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan parte har dezaten.

12. ekimenaren fitxa

Lankidetzaren estrategia (Bizikidetzaren eta giza eskubideen kultura)

1. Ekimenaren deskribapena

Bai plan honetan eta bai aurrekoan, sektore desberdinekin lankidetzaren aritzeko ildoak garatu dira etengabe. Azken lau urteotako esperientzia kontuan hartuta, partekatutako lanaren hiru ildo (Ertzaintza, unibertsitateak, gazteria, eta Lan eta Justizia Saila) lankidetzaren estrategia bilakatu direla eta ekimen honen baitako lau jardueraren ildoak taxutu dituztela esan genezake:

- Segurtasun Sailarekin eta Ertzaintzarekin lankidetzaren aritzea, Ertzaintzak bizikidetzaren eta giza eskubideen alde hartutako konpromiso soziala garatzen jarraitzeko.
- Euskadiko hiru unibertsitateekin sinatutako lankidetzaren hitzarmena eguneratzea, hiruren artean ekarpenak egiteko estrategia garatzen jarraitzeko.
- Gazteriaren Kontseiluarekin sinatutako lankidetzaren hitzarmenarekin jarraitzea, giza eskubideen agenda berriari lotutako gai berriak jorratzeko.
- Lan eta Justizia Sailarekin lankidetzaren gizarteratze-politikak diseinatzeko eta bultzatzeko.

2. Helburuak

- Giza eskubideak sustatu eta defendatzeko zeregina partekatzea Ertzaintzarekin, unibertsitateekin eta Gazteriaren Kontseiluarekin.
- Programak eta ekimenak bultzatzea, hain zuzen ere, pertsona bakoitzak eta oro har gizarteak bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan inplikatzeko eta erantzukizunez jokatzeko kontzientzia hartzea sustatzen dutenak esparru estrategikoetan.
- Europar zabaltzen ari den justizia leheneratzailearen esparruan gizarteratze buruzko Dekretu bat lantzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honek oinarritat dituen tesietako bat litzateke instituzioek bakoitzaren eta giza eskubideen kulturaren alde hartutako konpromisoa ekintza zehatz eta jarraituetan islatu behar dela, eta gizartearen ustez bizikidetzarako estrategia guztiak diren esparru eta instituzioetan.
- Ertzaintzarekin batera egindako lanaren arloan, lankidetzaren esparrua zabaltzeko egindako giza eskubideen agenda berriak dakartzen erronkei aurre egiteko: erlijioen eta kulturen arteko lankidetzaren, gorrero-deltuen prebentzioa, bidegabekeriaren eta diskriminazioaren forma berriak...
- Unibertsitateekin batera egin beharreko lanaren helburua 2015ean eta 2016an giza eskubideen arloan hezkuntza unibertsitate-esparrura zabaltzeko egindako lanaren (Ahotsak) potentzialtasunean sakontzea izango da, eta baita unibertsitateen menpeko zentroekiko (Giza Eskubideen Katedra, IVAC-KREL edo Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, esate baterako) sinergia hobetzeko egindako lanaren potentzialtasunean ere.
- Gazteriaren Kontseiluarekin sinatutako hitzarmenean bi ikuspegi hartuko dira kontuan: Kontseiluak berak hausnarketa zehatzak egitea eta horien berri ematea, eta gazteriek bizikidetzaren eta giza eskubideen aldeko kulturaren parte hartzeko eta kultura hori zabaltzeko estrategia garatzea.
- Lan eta Justizia Sailarekin partekatutako jardueraren esparruan, Europar zabaltzen ari den justizia leheneratzailearen esparruan, Dekretu bat definitzera bideratuko da. Dekretu horrek gizarteratze politikaren publikoak erregulatu eta bultzatuko ditu, indibiduoaren, gizatasunaren, eragindako minaren errekonozimenduari eta gizarteratzearen legearen printzipioen bultzada aktiboan oinarrituta.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Ertzaintzarekin sinatutako lankidetzahitzarmena urtero eguneratzea.	·Urte bakoitzeko azken hiruhilekoan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
2. ekintza. Hiru unibertsitateekin sinatutako hitzarmena eguneratzea.	·2017. Lehen sei hilekoan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
3. ekintza. Gazteriaren Kontseiluarekin sinatutako hitzarmena eguneratzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Aurkezpen- eta dibulgazio-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
4. ekintza. Lan eta Justizia Sailarekin lan partekaturako bide bat ezartzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Ekintza horren egutegia eta edukia betetzea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan estrategikoak diren instituzioen arteko egiturazko lankidetzaren erreferentziak sendotzea.

---

13. ekimenaren fitxa

Nazioarteko ekintza (Bizikidetzaren eta giza eskubideen kultura)

1. Ekimenaren deskribapena

Lankidetzaren eta giza eskubideen arloko nazioarteko ekintzaren baitan egiten diren jarduerak honako hiru ardatz hauen arabera antolatuko dira:

- Nazioarteko instituzioekin lankidetzan aritzea. Horretarako, Giza Eskubideen aldeko Nazio Batuen goi-komisarioarekin lankidetzan aritzeko memorandumua eguneratu behar da eta EBren Peace Programme delakoari lotutako erakundeekin lankidetzan jarraitu behar da.
- Nazioarteko programetan parte hartzea eta bereziki, Giza Eskubideen Defendatzaileentzako Programarekin jarraitzea.
- Euskadik bakea lortzeko prozesuei bere ekarpena egitea. Euskal kasutik ateratako esperientziei buruzko oinarritzko dokumentu bat prestatuko da, beste testuinguru batzuekin alderatzeko.

2. Helburuak

- Nazioartean bakea, bizikidetzaren, aniztasuna, elkartasuna eta giza eskubideak defendatzeko egindako esfortzuen parte izatea eta esfortzu horien sinergia sustatzea.
- Basque Country marka bakearen eta giza eskubideen aldeko konpromisoari lotzea eta nazioartean bizikidetzarako politiken euskal eredia partekatzea.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Mundu globalizatu honetan, giza eskubideen aurkako mehatxuak ere globalak dira eta Eusko Jaurlaritzaren tankerako gobernu bat nazioartean indarrak batzen saiatu behar da, apaltasun osoz baina erabakitasunez, giza eskubideekiko eta aniztasunarekiko errespetuan oinarritutako bakearen eta bizikidetzaren aldeko kultura defendatzeko.
- Ekimen honetan bildutakoak egiteaz gain, Eusko Jaurlaritza prest legoke nazioarteko erakundeekin lankidetzan aritzeko eta giza eskubideen, gatazken ebazpenaren, biktimen eta bakearen arloko edo diskriminazioaren, arrazakeriaren, indarkeriaren, terrorismoaren eta gerraren aurkako nazioarteko beste programa batzuetan parte hartzeko.
- Bakea eraikitzeko prozesuei egindako euskal ekarpenaren muina indarkeria eta gatazka suntsitzaileak pairatzen ari diren herrialdeekiko nazioarteko lankidetzarako bide modura har daiteke. Zentzu horretan, Euskadiren garapenerako politiken koherentziarekiko konpromisoaren adibide praktikoa litzateke.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Nazio Batuen memoranduma urtero eguneratzea.	·Urte bakoitzeko azken hiruhilekoan.	·Memorandumaren eguneratze-lana egitea.
2. ekintza. Peace Programme erakundeekin lankidetzan aritzeko aukera aztertzea.	·2017.	·Aztertze-lan horren egutegia eta edukia betetzea.
3. ekintza. Giza Eskubideen Defendatzaileentzako Programa urtero eguneratzea.	·Urte bakoitzeko bigarren seiuhilekoan.	·Programaren eguneratze-lana egitea.
4. ekintza. Euskal kasuari buruzko oinarritzko dokumentua prestatzea.	·2018. Bigarren seiuhilekoan.	·Dokumentuaren prestaketa- eta kudeaketa-lana egitea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

- Eusko Jaurlaritzak nazioartean bakearen, bizikidetzaren eta giza eskubideen aldeko politiken arloan duen presentzia eta parte-hartzea areagotzea (barrutik kanpora begira zein kanpotik barrura begira).

14. ekimenaren fitxa

Elkarrizketa eta akordioa

1. Ekimenaren deskribapena

Eusko Jaurlaritza ideologia politiko desberdinen arteko elkarrizketarako eta lankidetzarako espazioak finantzatzeko laguntza ematen saiatuko da. Honako ekintza hauetan islatuko da Jaurlaritzaren borondate hori:

- Eusko Legebiltzarreko Giza Eskubideen Batzordean memoriari eta bizikidetzari buruzko txosten espezifikoa bat sortzen eta garatzen laguntzea.
- Eusko Jaurlaritzaren eta Legebiltzarreko taldeen arteko koordinaziorako eta haien artean komunikatzeko batzorde bat sortzea, bakearen, bizikidetzaren eta giza eskubideen arlorako.
- Hiru foru aldundiekin eta Eudelekin lan-mahai bat sortzea proposatzea.
- Nafarroako Gobernuak Bakearen, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Zuzendaritzarekiko aldi behin koordinazioa mantentzea.
- Espainiako gobernuarekin komunikatzeko eta aldi behin koordinatzeko bideak ezartzea, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honen kudeaketarekin erlazionatutako eremu guztietarako.

2. Helburuak

- Politikaren, Legebiltzarren eta instituzioen esparruan, bizikidetzarako helburuaren inguruko elkarrizketarako eta lankidetzarako espazioak sortzen laguntzea.
- Elkarrizketarako espazio horien baitan ahalik eta adostasun handiena lantzen, ontzen eta lortzen laguntzea.

3. Ezaugarriak edo irizpideak

- Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honen misioa gizarte elkartzen eta adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren lortzen laguntzea da. Helburu hori lortzeko alde aurretik bete beharreko baldintza litzateke ideologia politiko desberdinen artean oinarritzeko akordioetara iristea. Elkarrizketarako eta lankidetzarako espazioak sortzeak funtzio estrategikoa du, beraz.
- Eusko Jaurlaritza Memoriari eta Bizikidetzari buruzko Batzorde Txostengilearekin lankidetzan arituko da, beharrezkoa denean edo hala egiteko eskatzen zaionean.
- Idazkaritza Nagusia eta Legebiltzarreko taldeak koordinatzeko batzordearen helburua elkarrizketarako, entzuteko, kontsultak egiteko eta lankidetzan aritzeko dinamikak martxan jartzea izango da, plan hau ahalik eta adostasun handienarekin kudeatu ahal izateko.
- Hiru foru aldundiek eta Eudelek osatutako lan-mahaiaren helburua bizikidetzaren eta giza eskubideen agendaren inguruko politikak partekatzea izango da.
- Aldi behin Nafarroako Gobernuarekin koordinatzeko, Eusko Jaurlaritzak eta Nafarroako Gobernuak 2016ko maiatzaren 10ean sinatutako Lankidetzarako Protokoloa hartuko da oinarritzat. Protokolo horretan bildutako 18 lankidetzaren-esparruetako bat bakea eta bizikidetzaren lortzerako bideratuta dago.
- Espainiako gobernuarekin elkarrizketa egonkorra izateko bideak sortzeko proposamenaren helburua bi gobernuen arteko akordioa bilatu eta sustatzea da.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Koordinazio Batzordearen proposamena prestatzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Proposamena prestatzeko lana egitea.
2. ekintza. Foru Aldundiek eta Eudelek osatutako mahaiaren proposamena prestatzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Proposamena prestatzeko lana egitea.
3. ekintza. Koordinazio Batzordea martxan jartzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Batzordea martxan jartzeko lana egitea.
4. ekintza. Instituzioarteko lan-mahaia martxan jartzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Lan-mahaia martxan jartzeko lana egitea.
5. ekintza. Nafarroako Gobernuarekin koordinaturik jardutea.	·Legegintzaldi osoan zehar.	·Topaketen eta edukien balantzea egitea.
6. ekintza. Espainiako gobernuarekin hitz egiteko bideak ezartzea.	·Legegintzaldi osoan zehar.	·Legegintzaldi amaieran emaitzaren balantzea egitea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

·Irizpide bikoitza da. Alde batetik, ideologia politiko desberdinen arteko elkarrizketarako eta lankidetzarako espazioak sortzea lortzea eta bestetik, foro horietan bizikidetzaren arloan oinarritzekoak diren eta proiektio estrategikoa duten akordioetara iristea lortzea.

IV. ardatza. **Zeharkakoa.**

Kudeaketa eta aurrekontuak

---

15. ekimenaren fitxa

Kudeaketa (koordinazioa, jarraipena eta ebaluazioa)

1. Ekimenaren deskribapena

Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiarena da plan hau zuzentzeko, bultzatzeko, kudeatzeko eta koordinatzeko ardura. Zeregin horretarako, honako lau lan-ildoak ezarriko dira:

- Eusko Jaurlaritzaren sailen kudeaketa dinamizatzearaz eta koordinatzeaz arduratuko den Sailarteko Batzordea sortzea.
- Aurreko legegintzaldietako Aholkularitza Kontseilua mantentzea eta 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan berrira egokitzea.
- Legegintzaldiaren erdian programa eguneratzeko dokumentua eta hurrengo bi urteetan jarduteko egutegia prestatzea.
- Legegintzaldiaren azkeneko urtean Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren kanpo-ebaluazio osoaren txostena egiteko agintzea.

2. Helburuak

- Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan honen ahalik eta kudeaketarik hoberena gauzatzeko bide ematea, ezarritako helburuak lortzen laguntzea eta ebaluaziorako mekanismo zorrotza finkatzea.
- Erakundeek eta gizarte zibilak elkarriketak izateko, entzuteko, kontsultatzeko eta elkarlanean jarduteko dinamikak antolatzea bizikidetzaren hobetzeko.

3. Ezaugarriak eta/edo irizpideak

- Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plan hau lan-proposamen ireki, dinamiko eta malgua da, gure errealitatearen konplexutasuna eta beharrezko adostasuna bideratzeko. Irekita dago legebiltzarreko taldeek, erakundeek eta gizarte-eragileek egingo dituzten ekarpenetara, onartu aurretik eta garapen-fasean.
- Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritzak koordinatuko du Sailarteko Batzordea eta planaren programaren eta egutegiaren betetze-mailaren jarraipena egiteko txostenak egin beharko ditu urtero.
- Kontsulta Kontseiluak bere orientazioari eutsiko dio eta bere funtzionamendua eta osaera berregituratuko du, beste dekretu bat onetsita.

4. Jarduera-programa

Ekintzak	Egutegia	Ebaluazio irizpidea
1. ekintza. Sailarteko Batzordea osatzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Batzordea osatzeko lana egitea.
2. ekintza. Aholkularitza Kontseilua osatzea.	·2017. Bigarren sei hilekoan.	·Kontseilua osatzeko lana egitea.
3. ekintza. Jarduera-programa eguneratzea.	·2018. Bigarren sei hilekoan.	·Dokumentuaren prestaketa-lana egitea.
4. ekintza. Planaren amaierako ebaluazioa egiteko agintzea.	·2020. Lehen sei hilekoan.	·Planaren ebaluazio-lana egitea.

5. Legegintzaldi amaieran azkeneko ebaluazioa egiteko irizpidea

-Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana kudeatzeko, koordinatzeko, haren jarraipena egiteko eta ebaluatzeko egin den lan egituratua objektibatu eta dokumentatzea.

16. ekimenaren fitxa

Planaren aurrekontuaren aurreikuspen xehakaturia

Ekimena	2017	2018	2019	2020
1. ekimena. ETAre armagabetzea eta desegitea	-----	-----	-----	-----
2. ekimena. Iraganari buruzko hausnarketa kritikoa	20.000	20.000	20.000	20.000
3. ekimena. Iragana argitzea	135.000	100.000	150.000	150.000
4. ekimena. Biktimak	2.200.000	3.100.000	3.100.000	3.100.000
5. ekimena. Memoria	-----	-----	-----	-----
6. ekimena. Espetxe-politika	35.000	35.000	35.000	35.000
7. ekimena. Aniztasunaren kudeaketa positiboa	70.000	70.000	70.000	70.000
8. ekimena. Elkartasunaren sustapena	215.000	265.000	175.000	175.000
9. ekimena. Hezkuntza	375.000	375.000	375.000	375.000
10. ekimena. Zabalkundea	180.000	180.000	180.000	180.000
11. ekimena. Parte-hartzea	1.100.000	1.100.000	1.100.000	1.100.000
12. ekimena. Lankidetzaren estrategikoa	250.000	250.000	250.000	250.000
13. ekimena. Nazioarteko ekintza	130.000	160.000	200.000	200.000
14. ekimena. Elkarrizketa eta akordioa	-----	-----	-----	-----
15. ekimena. Kudeaketa (koordinazioa, jarraipena eta ebaluazioa)	200.000	200.000	200.000	250.000
GUZTIRA	4.910.000	5.855.000	5.855.000	5.905.000